

UNIVERZITET ZA POSLOVNI INŽENJERING I MENADŽMENT BANJA LUKA
Dodiplomski studijski program: finansije i bankarstvo

Diplomski rad
UTICAJ POSLOVNOG OKRUŽENJA NA EKONOMIJU BOSNE I
HERCEGOVINE

Mentor: prof. dr Ilija J.Džombić

TREBINJE, NOVEMBAR 2015.

MIODRAG MILIŠA

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. POSLOVNO OKRUŽENJE.....	2
3. OSNOVNE KARAKTERISTIKE BIH.....	5
4. EKONOMSKE POSLJEDICE GRAĐANSKOG RATA U BIH.....	6
4.1. Osnovna obilježja ekonomske krize u BiH.....	7
4.2. Uticaj finansijske krize na privredu BiH.....	9
4.3. Ekonomski rast u BiH nakon krize.....	12
5. UTICAJ POSLOVNOG OKRUŽENJA NA EKONOMIJU BIH.....	14
5.1. Unapređenje poslovnog okruženja za domaća i strana ulaganja u BiH.....	17
5.2. Prioritetne aktivnosti za unapređenje poslovnog okruženja.....	19
5.3. Operativno okruženje BiH.....	25
6. IZVJEŠTAJ O POSLOVNOM OKRUŽENJU I KONKURENTNOSTI BIH U SVIJETU.....	30
6.1. Zakonska regulativa, skraćanje i pojednostavljenje procesa registracije.....	31
6.2. Javno-privatno partnerstvo.....	33
6.3. Poreska politika i privatizacija.....	34
6.4. Razvoj i podrška malom i srednjem preduzetništvu.....	35
6.5. Razvojni projekti finansirani od međunarodnih organizacija.....	36
6.6. Poslovni Inkubatori, poslovne zone i klasteri.....	37
7. ULAGANJA U BOSNU I HERCEGOVINU I ROBNA RAZMJENA SA INOSTRANSTVOM.....	38
.....	44
LITERATURA.....	45

SADRŽAJ GRAFIKA:

Grafik 4.1-Veza bh. ekonomskog rasta sa dešavanjima u EU.....	12
Grafik 7.2-Stanje FDI po kvartalima u BiH (u 000 KM).....	38
Grafik 7.3-Najznačajnija ulaganja u BiH po zemljama do 31.12.2011.....	39
Grafik 7.4-Registrovane FDI u BIH po djelatnostima u (000.000) KM.....	40
Grafik 7.5-Učešće u ukupnom uvozu i izvozu po grupacijama zemalja za 2010/2011..	43

SADRŽAJ TABELA:

Tabela 6.1-Rangiranje BiH prema Doing Business 2012.....	30
--	----

SAŽETAK

Predmet ovog rada jeste ekonomija BiH i njeno poslovno okruženje. Prikazaćemo kako poslovno okruženje utiče na ekonomiju BiH, kao i koje su prioritetne aktivnosti za unapređenje poslovnog okruženja. Cilj je prikazati uticaj rata i krize na ekonomiju i poslovno okruženje BiH, a zadatak je pružiti što bolje i kvalitetnije informacije o poslovnom okruženju i ekonomiji BiH. Metode koje su korištene u ovom diplomskom radu su metod teorijske analize, te metode dedukcije i indukcije. Osnovni izvori podataka su stručna literatura iz oblasti ekonomije, međunarodnih odnosa BiH sa inostranstvom, kao i dostupni internet podaci. Takođe treba napomenuti da su istraživanja dominantno vršena na bazi sekundarnih izvora informacija.

SUMMARY

The subject of this final exam is the economy of Bosnia and Herzegovina and its business environment. We will show how the business environment affects on economy of BiH, and that priority actions for improving the business environment. The aim is to show the impact of the war and the crisis on the economy and business environment of Bosnia and Herzegovina, and the task is to provide the best possible information about the business environment and the economy of BiH. Methods used in this final exam are methods of theoretical analysis and the methods of deduction and induction. The main sources of date are the professional literature in economics, international relations of BiH with other countries, as well as internet data available. It should also be noted that the research was carried out predominantly on the basis of secondary sources of information.

1. UVOD

U ovom diplomskom radu obradićemo uticaj poslovnog okruženja na ekonomiju Bosne i Hercegovine. Vidjećemo šta je poslovno okruženje i koja su mu glavna obilježja, te kako ono utiče na ekonomiju ove zemlje. Prikazaćemo osnovne karakteristike BiH, te vidjeti kako su ratna dešavanja uticala na razvoj ekonomije i poslovnog okruženja na ovim prostorima.

Glavni cilj BiH je članstvo u Evropskoj uniji, za koje postoji opšti konsenzus javnih i društvenih subjekata unutar BiH. Da bi se realizovao ovaj cilj potrebni su veliki naponi kao što je unapređenje domaće ekonomije.

Međutim, ono što nam pokazuje realnost naše domaće ekonomije jeste da veoma zaostajemo za susjedima i višim ekonomskim silama. Na sve to su uticale posljedice građanskog rata. Ovaj rat je uticao na to da se pozicija BiH na međunarodnoj sceni pomjeri unazad.

Širenje svjetske ekonomske krize na Bosnu i Hercegovinu nije praćeno reagovanjem vlasti, poslovne zajednice, sindikata i udruženja građana na način kako slične grupacije reaguju u drugim zemljama.

Ono što je važno spomenuti jeste da su različiti oblici krize i njenog različitog intenziteta našalost u ovoj državi prisutni godinama. Stanovništvo ove zemlje moralo se navići na težak život, neizvjesnost, na nizak standard, na izolovanost, na političku nestabilnost, na loš kvalitet javnih usluga, na lošu infrastrukturu, na korupciju, neefikasnost pravne države, kršenje prava, ograničavanje sloboda, gubitak imovine, gubitak posla.

Prikazaćemo i glavne aktivnosti za unapređenje poslovnog okruženja u BiH, kao i izvještaj o poslovnom okruženju i konkurentnosti BiH u

svijetu, te ulaganja u Bosnu i Hercegovinu, kao i njenu robnu razmjenu sa inostranstvom, a pored toga i strukturu uvoza i izvoza posmatranu po zemljama porijekla uvozne robe i destinacijama izvoza.

Što se tiče izvoza iz Bosne i Hercegovine treba napomenuti da je 2011. godine ova zemlja najviše izvozila na tržišta Njemačke, Hrvatske, Srbije, Italije i Slovenije.

Takođe bitno je i naglasiti da su nabrojane zemlje, koje su najviše uvezile iz BiH, istovremeno među najvećim izvoznicama u našu zemlju, ali sa svim tim zemljama BiH ostvaruje trgovinski deficit. Sa ovim zemljama trgovinski deficit bio je veći za 31,5%, tokom 2011.godine. 7,5 milijardi KM je bila vrijednost ukupnog uvoza iz ovih pet zemalja ili 50% vrijednosti cjelokupnog uvoza u BiH, dok istovremeno ostali uvoz u BiH dolazi iz ostalih zemalja.

Ukoliko uporedimo period između 2010 i 2011.godine vidimo da strana direktna ulaganja u Bosni i Hercegovini u 2011. bilježe pad u odnosu na vrijednosti u istom periodu 2010. Godine.

2. POSLOVNO OKRUŽENJE

Svako od nas posvećen je određenim ciljevima nebitno da li je u pitanju privatna ili poslovna strana života. Da bi se ostvarili ciljevi potrebno je identifikovati sve elemente iz okruženja, kao i iskoristiti pružene prilike, te izbjeći opasnosti. Bilo bi poželjno u potpunosti iskoristiti naše najbolje strane, a slabosti neutralisati. Na naše poslovanje utiče okruženje u kojem se nalazimo, te da bi smo uspjeli ostvariti zacrtane ciljeve potrebno je uraditi analizu okruženja te identifikovati sve činioce koji utiču na poslovanje.

Preduzeća u BiH-a, ali i generalno sva preduzeća iz okruženja crpe sve potrebne resurse

koji vrše transformaciju proizvoda i usluga i ponovo ih vraćaju u okruženje odnosno na tržište.

Poslovno okruženje preduzeća u BiH-a može se posmatrati sa tri aspekta:

- interno okruženje,
- mikrookruženje (okruženje zadataka),
- makrookruženje (opšte okruženje).¹

Interno okruženje sačinjavaju sve karakteristike preduzeća odnosno sve ono što je unutar preduzeća. Resursi iz vanjskog okruženja se uzimaju i u internom okruženju se pretvaraju u proizvode i usluge te se kasnije nakon transformacije plasiraju na tržišta.

Prema Druckeru, preduzeće će biti uspješno onda kada istovremeno posluje i efikasno (uz minimalne inpute postiže maksimalni rezultat) i efikasno (proizvodi proizvode i/ili usluge za koje na tržištu postoji potražnja).

Prema Bubleu, elemente internog okruženja čine:

- organizacijska struktura,
- organizacijska kultura,
- resursi organizacije.²

Da bi se ciljevi ostvarili na što efikasniji način potrebno je strukturisati sve elemente u organizaciji a to se vrši organizacijskom strukturom. Ukupnost veza i odnosa između svih elemenata u preduzeću predstavlja organizacijsku strukturu. Kroz proces

¹Izvor: www.poslovni-savjetnik.com/sites/default/files/dir_tajnica/13-02-2013.pdf
(27.06.2015. 14h)

² Izvor: www.pks.rs/PoslovnoOkruzenje.aspx
(27.06.2015. 15h)

organizovanja se međusobno povezuju i dodjeljuju zadaci, aktivnosti, ovlaštenja i formiraju radna mjesta.

Svaki tip ove stukture ima jedan glavni zadatak, a to je da omogući efikasnije ostvarivanje ciljeva preduzeća od konkurencije. Harmonično polovanje preduzeću može osigurati samo kvalitetna organizacijska struktura.

Da bi se organizacija prilagodila vanjskom okruženju, te da bi se definsalo ponašanje zaposlenih u unutrašnjosti koristi se organizacijska kultura.

Ona se ustvari odnosi na način kako ljudi rade u preduzeću, ona je sistem vrijednosti, uvjerenja, etike, shvatanja, karaktera preduzeća, životnih stilova i sl.

Ukoliko posjedujemo dobru, kvalitetnu i stabilnu organizacionu kulturu preko zaposlenih možemo brzo i kvalitetno reagovati na promjene, te lakše i u potrebnom vremenskom roku prilagoditi našu organizacijsku strukturu i ostale elemente poslovanja.

Organizaciona kultura je ustvari snaga koja stvara konkurentsku prednost na tržištu. Resurse preduzeća čine svi oni elementi iz okruženja koji ulaze u preduzeće i pomoću kojih se stvaraju proizvodi i usluge.

Svi resursi su važni ali ljudski potencijal je onaj koji može preokrenuti tržišnu poziciju preduzeća u svakom momentu. Dobra lokacija i savremena tehnologija su od velikog značaja ali da bi se adekvatno iskoristili potrebno je da preduzeće ima odgovarajuće zaposlene.

Mikrookruženje u velikoj mjeri utiče na preduzeće ali isto tako i preduzeće utiče na mikrookruženje. Interakcija između preduzeća i okruženja je najjača u mikrookruženju.

Mikrookruženje ima sledeće elemente:

1. kupci,
2. dobavljači,
3. konkurencija,
4. tržište rada.

Na strategiju preduzeća i cijelo preduzeće uopšte utiču ponašanja i potrebe kupaca u velikoj mjeri. Sa promjenom tih potreba mijenja se i ponuda preduzeća, a samim tim i aktivnosti unutar preduzeća tj. aktivnosti u internom okruženju.

Preduzeće kreiranjem i osmišljavanjem proizvoda, ponudom, kvalitetom, dizajnom takođe utiče na kupce. Interaktivni proces međusobnog uticaja stvara se tako što preduzeće kreira potražnju i utiče na potrebe i ponašanja kupaca i potošača putem stvaranja novih proizvoda i usluga.

Dobavljači mogu uticati pozitivno ili negativno na preduzeća. Npr. ako agencija koja se bavi čišćenjem poveća cijenu svojih usluga to će uticati na preduzeće.

Takođe i preduzeća utiču na dobavljače kroz tržišnu poziciju i svoje zahtjeve, te kroz jačanje svoje tržišne pozicije može uticati na potražnju određenog materijala i sl. Treba imati u vidu da konkurencija prati sve naše poslovne poteze. Preduslov uspješnog poslovanja je praćenje konkurencije i upoređivanje sa istom.

Na tržištu rada preduzeće može da pronađe sve što mu je potrebno kao što su ljudski resursi koji su neophodni da se ostvare ciljevi preduzeća. Iako je nezaposlenost velika, kvalitetnog radnika je teško naći jer od njega zavisi cjelokupni uspjeh preduzeća.

Globalni trendovi karakterisu opše okruženje i ono indirekto utiče na aktivnosti preduzeća i cjelokupno preduzeća.

Iako je taj uticaj indirektan on je veoma jak, a elementi opšteg okruženja su:

- tehničko-tehnološki faktori,
- ekonomski faktori,
- politički faktori,
- socijalni faktori.³

Ovi se faktori nazivaju i izrazom PEST, a ako ima se još dodaju ekološki i pravni faktori u literaturama se može naći i izraz PESTLE ili PESTEL. Bez obzira da li se preduzeće nalazi u proizvodnoj ili uslužnoj djelatnosti ako ne uspije pratiti trendove savremene tehnologije njegova pozicija na tržištu će biti veoma ugrožena.

Tehnološki razvoj utiče na preduzeće i na sve ostale faktore, u najvećoj mjeri na socijalne.

Zahvaljujući savremenoj tehnologiji do velikog broja informacija se može doći veoma brzo, a to stavlja preduzeća pred velike izazove i zahtjeva nova rješenja. Zahvaljujući e-trgovini lokacija je prestala biti elemenat konkurentske prednosti, pa su preduzeća koja su svoj položaj temeljili na tome morali svoju poslovnu strategiju redizajnirati.

Na poslovanje preduzeća najviše utiču ekonomski faktori, što se mjeri kroz ekonomske indikatore – bruto nacionalni dohodak, godišnju stopu rasta, inflaciju, bilancu izvoza i uvoza, stopu nezaposlenosti, dostupnost adekvatne radne snage, visinu kamatnih stopa, dostupnost kreditnih sredstava za finansiranje poslovnih projekata. Kako ekonomski faktori utiču na poslovanje najbolje se vidi kroz trenutnu svjetsku finansijsku krizu.

Vidi se kako se kriza iz samo jednog područja, iz samo jedne branše, može proširiti i zahvatiti globalno tržište. Politički faktori utiču na stabilnost zemlje i privrede, zakonsku regulativu i njezino provođenje, saradnju sa zemljama iz okruženja i sl.

³Izvor: www.poslovni-savjetnik.com/sites/default/files/dir_tajnica/13-02-2013.pdf (27.06.2015.19h)

Socijalni faktori izrazito su interesantni za svako preduzeće, a ogledaju se kroz promjenu stila života određenog dijela populacije ili cjelokupne populacije.

3. OSNOVNE KARAKTERISTIKE BIH-a

Bosna i Hercegovina (BiH) je bila jedna od šest republika bivše Jugoslavije. BiH je proglasila nezavisnost 1992. godine nakon raspada bivše Jugoslavije, nakon čega je uslijedio trogodišnji rat (1992-1995).

Ovaj rat je privredu BiH-a, a samim tim je ostavio posledice i na stanovništvo. BDP je pao sa 8,2 milijardi američkih dolara (USD) u 1992. godini na procijenjenih 2,2 milijarde 1996. godine. Takođe je procijenjeno da je bilo uništeno 70% predratnih industrijskih kapaciteta i infrastrukture.

U periodu poslije rata, BiH se sastoji iz dvije konstitutivne jedinice–Federacija Bosne i Hercegovine, koja čini 51% teritorije, i Republika Srpska, na 49% teritorije. Unutar Bosne i Hercegovine takođe se nalazi Brčko Distrikt–mali grad na sjeveroistoku zemlje, sa procijenjenim brojem stanovništva od 40 hiljada.

Nakon 1996. godine u makroekonomskom smislu privreda ove zemlje se malo stabilizovala. BiH još uvijek pati od velikog deficita, a osnovni privredni problem je visoka stopa nezaposlenosti – zvanična stopa je 44%, dok nedavno sprovedena Labour Force Survey (LFS) procjenjuje stvarnu nezaposlenost od 29%, što je još uvijek najviša zabilježena stopa nezaposlenosti u regiji.

Od 1996. godine, plate su u porastu i polako sustižu susjednu Hrvatsku, i razvijeniju Sloveniju. Možemo reći da BiH bilježi porast crne privrede, koja se procjenjuje na 33% do 50% registrovane privredne aktivnosti.

Takođe možemo reći da su javni prihodi relativno stabilni i u stalnom porastu.

Treba napomenuti da BiH troši značajan dio javnih rashoda za sistem socijalne zaštite – ima jednu od najviših stopa u regiji. Prema nekim podacima o popisu stanovništva, u 1991. godini BiH je imala 4,4 miliona stanovnika.

Veoma važno je napomenuti da Bosna i Hercegovina bilježi značajnu spoljnu migraciju i pad broja stanovništva koji je prouzrokovan spoljnom migracijom i padom stope plodnosti.

Glavni cilj BiH je članstvo u Evropskoj uniji, za koji postoji opšti konsenzus javnih i društvenih subjekata unutar BiH. Da bi se realizovao ovaj cilj potrebni su veliki naponi kao što je unapređenje domaće ekonomije.

Međutim, ono što nam pokazuje realnost naše domaće ekonomije jeste da veoma zaostajemo za susjedima i višim ekonomskim silama. Na sve to su uticale posledice građanskog rata. Ovaj rat je uticao na to da se pozicija BiH na međunarodnoj sceni pomjeri unazad. Činjenica je takva da je bruto društveni proizvod danas u visini od oko 60% predratnog perioda.

BiH se 2009.godine nalazila na 109 mjestu od 134 posmatrane države na listi konkurentnosti privrede, na listi ekonomskih sloboda poslovanja je bila na 134 mjestu, a na regionalnoj evropskoj listi od 43 posmatrane zemlje bila je na 40-om mjestu.

Za pokretanje biznisa u BiH potrebno je 60 dana, a svjetski prosjek potrebnog vremena za pokretanje biznisa je 38 dana. Za dobijanje odobrenja za rad potrebno je čak 225 dana.⁴

BiH je zabilježila visoku stopu ekonomskog rasta u prvim godinama poslije rata, te je po kriterijumu rasta realnog BDP-a bila na prvom

4 Izvor: Ilija J.Džombić, Ekonomski odnosi BiH sa inostranstvom, Banja Luka (2010), str.87

mjestu u 2005. godini po Londonskom The Economist-u.

Ono što je najviše doprinijelo takvom rastu jeste veliko ulaganje međunarodne zajednice u obnovu zemlje, kao i niska startna pozicija koju je imala ekonomija ove zemlje poslije rata.

Takođe treba napomenuti da je BDP tokom građanskog rata doživio veliki pad. Na pad BDP-a je uticala nepotpuna iskorištenost kapaciteta u poslovnom sektoru, kao i smanjenje priliva direktnih investicija u BiH.

U domaćim firmama iskorišćenost kapaciteta je bila ispod nivoa potpune zaposlenosti u 60% slučajeva. Stopa nezaposlenosti je bila veoma visoka i u 2009. godini iznosila 24,1%.

4. EKONOMSKE POSLJEDICE GRAĐANSKOG RADA U BIH

Građanski rat na ovom prostoru trajao je od 1992-1995 godine i u velikoj mjeri je uticao na to da se privreda ove zemlje udalji od inostranog tržišta.

Ono što je veoma teško jeste da se utvrdi egzaktna vrijednost koja je izgubljena. Da bi se podmirile potrebe tržišnog prostora bivših jugoslovenskih republika izgrađeni su mnogobrojni domaći kapaciteti, a te republike danas su samostalne i nezavisne države.

Pogoršanje krize u Jugoslaviji međunarodna zajednica je primila sa polovičnim reakcijama i mjerama kao što je bilo implementacija mirovnih posmatrača po mandatu UN-a koji nisu imali kapacitet da preduzmu značajne mjere kako bi ublažili ili poboljšali efekte krize. Sama nesposobnost međunarodne zajednice je ohrabrila nacionalističke vođe i one kojima je put u rat već bio zacrtan kao dugoročni cilj.

Treba napomenuti da je stopa nezaposlenosti vrlo visoka, a posledica toga je izgubljena dobit.

Ono što predstavlja veliki problem jeste nedostatak radnih mjesta kao i nedovoljna iskorištenost postojećih privrednih kapaciteta ili njihova potpuna zatvorenost, manjak kvalitetnog obrazovanja, nizak životni standard i sl.

Što se tiče tehnološkog napredka sa pravom možemo reći da BiH zaostaje za konkurentskim okruženjem, što je posljedica odsustva sa inostranog tržišta. Ono što je bitno napomenuti jeste da jedan dio djelatnosti nastoji da uhvati korak sa razvijenim dijelovima svijeta uz dokapitalizaciju, a za drugi dio djelatnosti možemo reći da je i prestao da postoji što je naravno posljedica tehnološkog zaostajanja.

Informatika i informacioni sistemi najviše su osjetili tehnološko zaostajanje. Zaostajanje informatičkog razvoja u odnosu na druge zemlje je posljedica niske stope obrazovanosti stanovništva. Ovo zaostajanje informatičkih sistema za ostalim dijelovima svijeta stručno se naziva „odliv mozгова“. Ono što predstavlja problem jeste da će se ovo informatičko zaostajanje reflektovati i u budućnosti, te će ostaviti posljedice u ekonomiji Bosne i Hercegovine.

Takođe je važno napomenuti da je krajem 1980-ih i početkom 1990-ih Bosna i Hercegovina je pored Makedonije bila najsiromašnija republika u sastavu SFRJ. Infrastruktura unutar države kao i industrijske grane su bile loše razvijene.

Kao direktan rezultat rata između 1992. i 1995. godine već niska industrijska proizvodnja unutar zemlje je opala za oko 80%. Ratna dejstva su također dovela do uništavanje loše infrastrukture u zemlji. Sve ovo je dovelo do velikog porasta nezaposlenosti i pada životnog standarda stanovništva. U prvim godinama (1996. - 1998.) poslije potpisivanja Dajtonskog mirovnog sporazuma zabilježen je visok procentualni rast industrijske proizvodnje. Međutim pokazalo se da ovu visoku stopu rasta industrijske proizvodnje nije

bilo moguće zadržati. BDP Bosne i Hercegovine se danas počinje približavati BDP zemlje u 1991. godini.⁵

4.1. Osnovna obilježja ekonomske krize u BiH

Širenje svjetske ekonomske krize na Bosnu i Hercegovinu nije praćeno reagovanjem vlasti, poslovne zajednice, sindikata i udruženja građana na način kako slične grupacije reaguju u drugim zemljama.

Ono što je važno spomenuti jeste da su različiti oblici krize i njenog različitog intenziteta nažalost u ovoj državi prisutni godinama. Stanovništvo ove zemlje moralo se navići na težak život, neizvjesnost, na nizak standard, na izolovanost, na političku nestabilnost, na loš kvalitet javnih usluga, na lošu infrastrukturu, na korupciju, neefikasnost pravne države, kršenje prava, ograničavanje sloboda, gubitak imovine, gubitak posla.

Dejstvo svega ovoga uticalo je negativno na stanovnike čija je motivacija u odnosu na motivaciju ljudi u razvijenim zapadnim zemljama koje je zahvatila recesija dosta modifikovana.

Reagovanje na širenje krize slabijeg je intenziteta od strane i građana i institucije. Kriza je u BiH jednostavno postala ambijent u kome se živi i koji kreira naš pogled na svijet, na reforme, na budućnost, ukratko na sve.

Ono što u Bosni i Hercegovini svakodnevno ubija nadu u bolju budućnost jesu iznevjerena očekivanja, političke obmane, nesankcionisani kriminal, devastacija sistema vrijednosti, bijedan materijalni i duhovni život i sl.

Pored svega trebamo napomenuti da je BiH u poslijeratnom periodu ostvarila značajan napredak u

⁵Izvor:www.bs.wikipedia.org/wiki/Rat_u_Bosni_i_Hercegovini#Ekonomske_posljedice (27.06. 16.30h)

svim oblastima, ali i dalje je bliže ocjeni o stanju kontinuirane opšte krize i izložena je snažnom riziku pogoršanja stanja pod uticajem globalne finansijske, ekonomske i socijalne krize.

Uzroci opšte krize Bosne i Hercegovine su brojni kao što su:⁶

- politička nestabilnost,
- odsustvo pravne države,
- loše stanje u ekonomiji,
- visok stepen siromaštva.

Što se tiče političke nestabilnosti ova država je poslije rata zadržala relativno visok stepen političke nestabilnosti. Funkcionisanje procesa demokratskog odlučivanja, usaglašavanja i koordinacije bilo je veoma teško, dok je istovremeno bila niska efikasnost uspostavljenih institucija je. Važno je napomenuti da su demokratske institucije prilično krhke, a nacionalna homogenizacija je daleko snažnija od građanske, dok su procedure zaduživanja takođe komplikovanije.

Odsustvo pravne države nam govori da bez snažne pravne države nema uspostavljanja sistema vrijednosti, nema pravne sigurnosti poslovanja, nema moralnosti u međuljudskim odnosima, nema zaštite imovine, nema ostvarivanja sloboda i mnogo toga.

Pravna država je veliku devastaciju u Bosni i Hercegovini doživjela tokom rata ali i poslije rata. U uspostavljanju ove države entitetsko uređenje nije bilo prepreka i vlast niko nije kočio ali oni nisu željeli pravnu državu vjerovatno iz sopstvenih interesa. U javnosti o BiH vlada mišljenje kao o zemlji korupcije, kriminala, sive ekonomije, nezaštićenih ekonomskih sloboda, kršenja ljudskih

⁶Izvor: www.EKONOMIJA/GlobalnaEkonomskaKri zaBIH.html (28.06.2015 13.30h)

prava, ograničavanja slobode medija, a sve to zbog odsustva pravne države.

Ovdje je prisutno loše stanje ekonomije.

Ekonomija BiH je opterećena ozbiljnim strukturnim problemima u privredi, odsustvom strategije i politike korišćenja resursa, što se direktno manifestuje u stvaranju malog društvenog proizvoda, vrlo niskoj efikasnosti upotrebe resursa i neekonomskom valorizovanju doprinosa resursa stvaranju društvenog proizvoda. Neto cijena rada je niska, ali je relativno visokim stopama poreza i doprinosa na platu vještački dignuta na viši nivo u odnosu na ponudu i tražnju rada na tržištu. Nezaposlenost je velika.⁷

Trećina stanovnika BiH je siromašna ili na ivici siromaštva. Možemo zaključiti da je prisutan i visok stepen siromaštva u ovoj državi, ali ne vrše se sistematična istraživanja siromaštva iako je ono jedno od socijalno, ekonomski i politički najtežih obilježja BiH.

4.3. Uticaj finansijske krize na privredu BiH

Samo tržište kapitala je nedovoljno razvijeno tako da ono nema odlučujući uticaj na kretanje u realnom sektoru. Gubitci su se desili i u finansijskom sektoru razvijenih zemalja, ne samo u BiH. Učesnici na finansijskom tržištu kod nas nisu učestvovali u poslovima sa finansijskim instrumentima sličnim onima koji su bili okidač krize u razvijenim zemljama.

Međutim, spomenućemo da u isto vrijeme prije izbijanja krize, makroekonomsku poziciju BiH u dužem periodu karakterisao izraziti deficit u računu tekućih plaćanja koji osnovne korijene vuče iz deficita u vanjskoj trgovini.

Ova okolnost ukazuje na tri osnovne činjenice:⁸

- a) potrošnja u BiH i FBiH je značajno veća od proizvodnje pri čemu se višak potrošnje finansira iz inostranih izvora (strana ulaganja, krediti, doznake građana itd.),
- b) prevelika potrošnja je u sprezi sa pregrijanom tražnjom, odnosno u krajnoj instanci sa viškom likvidnosti na tržištu,
- c) visoki rast BDP-a posljednjih godina je u tijesnoj vezi sa visokom tražnjom koju stvaraju kako sredstva pristigla iz inostranstva, tako i sredstva iz lokalnih izvora.

Okolnosti pod kojima se kriza razvijala u BiH razlikuju se od onih pod kojima se ista razvijala u bolje razvijenim zemljama. U BiH početak krize odvijao u uslovima pregrijane tražnje, dok za razvijene zemlje možemo reći da se početak krize ispoljavao kroz smanjenu likvidnost tržišta.

Takođe treba napomenuti da je došlo do prelijevanja negativnih efekata finansijske i ekonomske krize na privredu FBiH iako finansijsko tržište FBiH nije pretrpilo gubitke zbog neadekvatnih garancija plasmana. Najosjetljivija karika preko koje se dešavaju prvi efekti prelijevanja krize na naše tržište jeste deficit računa tekućih plaćanja, koji je i najveći problem i makroekonomski rizik BiH i FBiH.

Prisutne su i određene posljedice. Manji iznos sredstava na raspolaganju za priliv u BiH je posljedica nelikvidnosti razvijenih tržišta. Strane direktne investicije sada su smanjene, usporene, uz veći oprez stranih investitora pri donošenju odluka o ulaganju sredstava.

Takođe je smanjen priliv kreditnih sredstava koja se usmjeravaju preko banaka koje imaju svoje osnivače u razvijenim zemljama. S obzirom da je

smanjen priliv inostranih sredstava kako smo i naveli to otvara pitanje izvora finansiranja deficita računa tekućih plaćanja.

Takođe će kao posljedica doći do jačih pritisaka na devizne rezerve, a u krajnjoj liniji uticat će na smanjenje tekuće potrošnje.

Smanjene potrošnje (tražnje) u kombinaciji sa generalnim smanjenjem tražnje u inostranstvu direktno utiče na proizvodnju, odnosno rast privrede FBiH.

Međutim, u isto vrijeme doći će i do pojačanja pritisaka stranih proizvođača koji će željeti da svoje proizvode plasiraju na naše tržište. To će se, možemo reći, dogodati u kombinaciji sa otežanim plasmanom naših proizvoda u inostranstvo. Sposobnost naše privrede u većoj mjeri nego što je to do sada biće stavljena na probu.

Sve ovo može u velikoj mjeri dovesti do usporavanja, ili zaustavljanja rasta privrede sa odgovarajućim uticajem na zaposlenost, životni standard i generalno na cjelokupan život. Međutim određeni očekivani efekti ekonomske krize mogu biti umanjeni po različitim osnovama.

Prije svega kao odgovor na krizu mjere za povećanje likvidnosti u razvijenim zemljama imat će povoljno dejstvo i na našu ekonomiju jer se time istovremeno kreiraju i sredstva koja će biti raspoloživa za plasman na naše tržište. Pred našu privredu ali isto tako i pred privrede svih zemalja u okruženju biće postavljeno pitanje povećanja konkurentnosti. Treba napomenuti da naša privreda ima mnogo veće mogućnosti da se pokaže konkurentnom u okruženju nego na širem ekonomskom tržištu.

S ovim u vezi otvara se i pitanje sektora koji će biti pod najvećim udarom, kao i sektora koji će u manjoj mjeri biti pogođeni krizom, a prema procjenama stručnjaka krizom će najviše biti pogođeni metalska industrija i građevinarstva.

Što se tiče podataka o negativnim posljedicama svjetske ekonomske krize na ekonomiju FBiH nema ih mnogo.

U FBiH, u januaru 2009. godine, u odnosu na januar 2008. godine, fizički obim industrijske proizvodnje smanjen je za 11,1%, a u januaru 2009. godine u odnosu na prosjek 2008. godine proizvodnja je smanjena za 19,2%. U posljedne dvije godine u FBiH prvi put se desio pad broja zaposlenih u jednom mjesecu u odnosu na prethodni, i to u decembru 2008. u odnosu na novembar 2008. evidentirano je 2.874 zaposlena manje. Takođe, kad je u pitanju broj nezaposlenih u FBiH bilježimo povećanje u novembru 2008. godine (2.455), decembru 2008. (3.291) i januaru 2009. (3.531), u odnosu na prethodni mjesec.⁹

Posljedice globalne krize najviše se osjećaju u našem najjačem izvoznom sektoru, a to je metalna industrija gdje je došlo do smanjenja proizvodnje uzrokovane globalnim padom potražnje i cijena ruda, metala i autodijelova.

Tako je u FBiH u proizvodnji metala u januaru 2009., u odnosu na januar 2008. godine zabilježena smanjena proizvodnja za 21,1%, a u proizvodnji od metala, osim mašina i opreme smanjena je proizvodnja za 20,7%. U januaru ove godine smanjena je i proizvodnja mašina i uređaja za 6,1%, proizvodnja kancelarijskih mašina i računara za 14,2% i proizvodnja električnih mašina i aparata za 7,0%. Takođe, u januaru je smanjena i proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica za 78,2% i proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava za 11,9%.¹⁰

Vema važno je napomenuti da je tekstilna industrija koja u ovoj zemlji posluje kontinuirano na

granici rentabilnosti suočena sa pojačanim problemom likvidnosti. Razlog tome jeste što se i neznatno povećanje kamatnih stopa na kreditna zaduženja proizvođača u ovom sektoru veoma jako odražava na njihovo poslovanje. Proizvodnja tekstila u FBiH u januaru 2009. godine u odnosu na isti mjesec prethodne godine, smanjena je za 40,1%.

Sa padom potražnje suočava se takođe i energetska sektor. Uzrok ovome je smanjenje obima proizvodnje velikih industrijskih potrošača na domaćim i stranim tržištima. Problem koji se javlja jeste da će ovo u velikoj mjeri otežati realizaciju ambicioznih planova ulaganja u nove proizvodne kapacitete i restrukturisanje i integraciju rudnika uglja.

Grđevinarstvo i industrija takođe imaju problem i smanjenje proizvodnje. Razlog tome jeste što kreditna kriza otežava finansiranje izgradnje i smanjuje potražnju i cijene nekretnina. A ovo takođe smanjuje i potražnju za građevinskim materijalima.

4.3. Ekonomski rast u BiH nakon krize

BiH čak i nako krize nije zabilježila neki veći ekonomski rast. 2011. godine BiH je ostvarila realni rast od svega 1,9%1 , što je tek mali napredak u odnosu na skromnih 1% iz 2010., što je daleko ispod pretkriznih stopa od iznad 5%, neophodnih da bi se dostigao životni standard ne samo razvijenih nego i većine tranzicijskih, te zemalja iz neposrednog okruženja.

U ovoj 2011.godini rast je ostvaren kroz povećanje domaće tražnje. To se dogodilo zahvaljujući djelimičnom oporavku investicija, praćenim rastom vanjskotrgovinskog deficita. S obzirom na prethodne dvije godine ovim je do neke mjere i normalizovana struktura ekonomskog rasta.

Prethodne dvije godine su tražnja i deficit bilježili pad, a ono što je posebno zabrinjavajuće

bilo jeste dinamika ostvarenog rasta tokom godine. Indikatori rasta su uglavnom konstantno slabili iz kvartala u kvartal uprkos dobrom početku tj. prvom tromjesečju.

Razlog tome je bilo najviše jačanje dužničke krize u EU i neposrednom okruženju i to je naravno dovelo do postepenog slabljenja rasta vanjske trgovine, industrijske proizvodnje i zaposlenosti, te novčanih priliva BH građana iz inostranstva.

Takođe, u ovo vrijeme na cjelokupni ekonomski rast fiskalna politika je imala minimalan uticaj. To je u velikoj mjeri ograničilo rashode s obzirom na skroman realni rast javnih prihoda.

Grafik br. 4.1. Veza bh. ekonomskog rasta sa dešavanjima u EU

Izvor: www.parlament.ba/sadrzaj/ostali_akti/izvjestaji/default.aspx?id=35134&langTag=bs-BASpril (28.06.2015 13.30h)

EU27 ostvarila čak negativan rast u četvrtom tromjesečju, a razlog tome je jačanje dužničke krize u EU tokom 2011.godine. To se sve manifestovalo kroz sve niži ekonomski rast i povećanje nezaposlenosti.

Ovim je ugrožena i domaća tražnja u BiH, i to u dijelu koji se finansira iz inostranih izvora, a takođe je i direktno oslabljena bh. izvozna tražnja na teritorijima njenih glavnih trgovinskih partnera (Njemačke, Italije, Slovenije i sl.).

Na ovaj način rasla je ne zaposlenost u EU a to je direktno uticalo do realnog pada novčanih priliva bh. građana iz inostranstva koji je činio značajan dio njihovog raspoloživog dohotka.

U ovoj godini raspoloživi dohodak je bio ugrožen padom broja zaposlenih u BiH od 0,6%, te realnim padom prosječne plate od 1,4%. Do ovoga

je najviše došlo zbog slabljenja rasta izvozno orijentisane industrijske proizvodnje.

Rezultat ovoga bilo je skromno povećanje privatne potrošnje od svega 0,7%. Međutim djelimični oporavak investicija koje su nakon dvogodišnjeg snažnog pada konačno zabilježile realni rast od 8,7%⁴ bio je glavni faktor rasta domaće tražnje u 2011. godini.

Što se tiče uvoza i njegovog realnog rasta u 2011.godini ostao je na nivou iz prethodne godine od svega 3,8%, iako je nakon dvogodišnjeg pada došlo do blagog povećanja domaće tražnje. Ali uprkos tome izraženo je bilo smanjenje stope rasta izvoza.

Naime, robni izvoz je u 2011. godini realno rastao svega 6,6% što je znatno ispod stope od oko 27% iz 2010., što je uz nepromjenjenu stopu rasta uvoza dovelo do realnog povećanja vanjskotrgovinskog deficita od 2,3%. U kontekstu očekivanja za 2012. posebno je značajno pomenuti slabljenje dinamike ekonomskog rasta u Bosni i Hercegovini, prije svega u drugom polugodištu 2011. godine.

Nakon ohrabrujućih indikatora u prvom tromjesečju, okolnosti u okruženju počinju postepeno slabiti u ostatku 2011., a sa njima i ekonomski rast u BiH.

Najlošija situacija zabilježena u četvrtom kvartalu kada je EU27 ostvarila negativan rast od 0,3% u odnosu na treći kvartal, što je dovelo do postepenog slabljenja rasta vanjske trgovine, industrije i inostranih priliva novca u BiH. Realni rast robnog izvoza nakon stope od 18,9% (g/g) u prvom kvartalu je konstantno slabio tokom godine, da bi u četvrtom kvartalu iznosio svega 1%. To je ugrozilo bh. industriju čiji je godišnji rast proizvodnje (slično izvozu) nakon visoke stope od

10,4% u prvom kvartalu pao na svega 2,1% u četvrtom tromjesečju.¹¹

Sa početkom drugog kvartala sljedi opšti pad tražnje za radnom snagom i broja zaposlenih. Ovo je takođe u velikoj mjeri ugrozilo raspoloživi dohodak građana. Takođe dolazi i do realnog pada tekućih priliva novca građana iz inostranstva, to još više pogoršava ekonomsku situaciju. Ovo je započeto u drugom kvartalu sa -1,7%, te postaje intenzivnije u trećem kvartalu sa -2%.

Međutim, pogoršanje se nastavlja i u prva tri mjeseca 2012. godine, a nakon negativnog trenda u prva tri mjeseca predviđalo se blago poboljšanje u ostalom dijelu godine. Na kraju 2012. godine predviđala se ekonomska stagnacija kao rezultat, tj. ekonomski rast 0%.

Za razliku od EU očekivao se skroman ekonomski rast od 0,86% u BiH. Ova projekcija je zasnovana na slabljenju rasta izvoza, ali i zaustavljanju prošlogodišnjeg realnog rasta investicija. To je trebalo uz nepromijenjen skroman rast finalne potrošnje znatno umanjiti rast bh. domaće tražnje i uvoza u poređenju sa 2011. godinom.

5. UTICAJ POSLOVNOG OKRUŽENJA NA EKONOMIJU BIH

S obzirom na nepostojanje jedinstvenog ekonomskog prostora i makroekonomske stabilnosti, transparentnosti i primjene zakona, jednostavne i lake registracije biznisa, nepostojanje političke volje za provođenje strukturalnih reformi, te postojanje visokog udjela sive ekonomije i korupcije i komplikovane administrativne i sudske procedure, neadekvatnog zakonodavstva i pravnog okvira, i

¹¹Izvor: www.parlament.ba/sadrzaj/ostali_akti/izvjes-taji/default.aspx?id=35134&langTag=bs-BASpril
(28.06.2015 13.30h)

neodgovornog odnosa velikog broja državnih institucija prema poslodavcima su faktori koji negativno utiču na poslovni ambijent u Bosni i Hercegovini.¹²

BiH je na 84. mjestu od 146 država, u društvu Senegala i Dominikanske republike u izvještaju magazina Forbes o povoljnosti poslovne klime. Prezadnja je u regionu u pogledu iznosa stranih investicija po glavi stanovnika, a zadna u regiji po indeksu tranzicije EBRD-a i mjera poboljšanja provedenih u protekle dvije decenije.

Prema posljednjem izvještaju o poslovanju Svjetske Banke – Doing Business za 2015. BiH zauzima 107. mjesto od 189 država. Na osnovu ovoga možemo zaključiti da nam nikako u prilog ne idu izvještaji renomiranih svjetskih kuća.

Ono što je bilo u centru istraživanja i analiziranja jeste deset područja poslovne regulative među kojima su: izdavanje građevinskih dozvola, dostupnost električne energije, pokretanje novih poduhvata, nivo poreskog opterećenja, zaštite manjinskih ulagača i drugo. Pozicija Bosne i Hercegovine prema ovim pokazateljima je bila niska što se odrazilo kroz poteškoće koje su bile velike pri registraciji novog poslovanja, pribavljanju dozvola i pristupu usluga, izvršenju ugovora i plaćanju poreza. Za BiH sa pravom možemo reći da zaostaje za svima u regionu kada je u pitanju poslovna klima. Da bismo to pokazali uzećemo jedan primjer: Da bi smo dobili jednu građevinsku dozvolu u ovoj zemlji trebamo uložiti 179 dana i uz to proći 15 procedura, a ako bi smo započeli neki novi poso potrebno je 37 dana i 11 procedura za to.

Ono što Bosna i Hercegovina ima jeste opšta nelikvidnost i dugovanja svima, te veliki vantrgovinski deficit. Ovo može potpuno zaustaviti

¹²Izvor: www.tuzla.danas.info/2015/02/05/nepovoljno-poslovno-okruzenje-u-bih-potrebne-reforme-u-svim-segmentima (28.06.2015. 17h)

legalno i registrovano polovanje putem smanjenja domaćih i stranih investicija u ovo područje, kao i velikom pa možemo reći i najvećom stopom nezaposlenosti u Evropi.

A pored svega toga ima najveći procenat nezaposlenosti mladog stanovništva. Smanjenje konkurentnosti domaće privrede jeste posljedica neadekvatnog, poslovnog ambijenta, kako u Bosni i Hercegovini tako i u Federaciji BiH. Ovi podaci su rezultati istraživanja Svjetske banke – Doing Business i Globalnog indeksa konkurentnosti.

Prema službenim izvještajima Centralne banke u BiH ukupna direktna strana ulaganja u našu zemlju u 2013. godini iznosila su 214 milion eura, što je za 20 posto manje nego u 2012. godini. Malo povećanje je zabilježeno u toku prošle godine gdje su ukupne direktne strane investicije u BiH, prema izvještajima Centralne banke BiH u periodu od januara do septembra 2014. godine, iznosile 554,5 miliona KM, odnosno 283,5 miliona eura.¹³

U Bosni i Hercegovini vlada politička nesigurnost i kompleksno uređenje, nepredvidivost kretanja poreza, neefikasne administracije, netransparentnosti u primjeni propisa, opadajuća kupovnoj moći građana, te negativno demografsko kretanje. Ovo su samo neki od razloga zašto investitori ne žele ulagati u BiH. Ovaj trend smanjenja stranih ulaganja u Bosnu i Hercegovinu zastupljen je godinama i rezultat je polovnog okruženja

”On će biti onoliko privremen koliko i nepovoljni uslovi poslovanja, odnosno preokret u smjeru povećanja ulaganja moguć je tek implementacijom neophodnih ekonomskih reformi. U aktuelnim uslovima su sve investicije upitne, a strateške gotovo sasvim nerealne”, istakao je Igor

13Izvor:www.tuzla.danas.info/2015/02/05/nepovoljni-o-poslovno-okruzenje-u-bih-potrebne-reforme-u-svim-segmentima (28.06.2015. 17h)

Gavran, savjetnik za makroekonomski sistem Vanjskotrgovinske komore BiH.

Možemo jasno zaključiti da BiH tima veoma nizak rejting na svim listama koje prate poslovni ambijent jer trenutno ima imidž zemlje nepovoljnog poslovnog okruženja. Ključni korak kojem bi bilo potrebno pristupiti jeste pokrenuti obuhvatne ekonomske reforme. Ove reforme se već godinama odlažu i time produbljuje ekonomsko zaostajanje i privrednu stagnaciju i nazadovanje. Za ovu zemlju je poslovno okruženje veoma ne povoljno te su reforme poželjne u svim segmentima. Poslovno okruženje je toliko nepovoljno da su reforme potrebne u svim segmentima počevši čak od registracije i pokretanja biznisa, pa preko kompleksne regulative, administrativnih procedura i fiskalnih i parafiskalnih opterećenja, pa sve do postupka stečaja i likvidacije.

Prema mišljenju Gavrana ono što bi istovremeno trebalo uraditi sa ovim reformama poslovnog okruženja jeste preduzimanje i radikalne reforme javnog sektora, kako administracije, tako i javnih kompanija, u pogledu redukcije neproaktivnih rashoda, prekomjernog broja zaposlenih i nerealno visokih primanja i drugih beneficija najviših predstavnika vlasti na svim nivoima.

Evropska unija je nedavno u usvojenom novom pristupa prema Bosni i Hercegovini istakla da je razvoj ekonomije ove zemlje prioritet. Tu takođe postoji i jedan sporazum koji se odnosi na rast i zapošljavanje, a on je sačinjen i razrađen uz pomoć predstavnika vlasti, poslovne zajednice i radnika, te međunarodnih i domaćih ekonomskih stručnjaka i građana BiH. Sastavljen je na održanom Forumu za prosperitet i zapošljavanje u Sarajevu i uz pomoć ekspertnog Forumu u Banja Luci.

Ono što je suština ovoga sporazuma za rast i zapošljavanje jeste postojanje prijedloga konkretnih

i hitnih mjera koje bi se usmjerile na rješavanje problema nezaposlenosti i korupcije u Bosni i Hercegovini. Tu su takođe i obnova protoka investicija u BiH, radna mjesta, kao i pravedniji i efikasniji sistem socijalne zaštite. Da bi BiH imala povoljniju poslovnu klimu potrebne su već spomenute reforme. Potrebno bi bilo skraćivanje broja i trajanja zahtjeva za pokretanje preduzeća, ubrzanje postupaka za dobijanje građevinskih dozvola i snabdijevanja električnom energijom, te usmjeravanje poreskih procedura radi jednostavnijeg poštivanja sistema. Naravno da nijedna ekonomije ne može biti obnovljena za dan ali ove mjere su osnovni koraci koje je potrebno preduzeti u što kraćem vremenskom roku. Ove reforme će omogućiti bosansko-hercegovačkim preduzećima konkurentnost na tržištu, ekonomski uticaj Bosne i Hercegovine, a takođe će doprinijeti tome da se ova zemlja približi i članstvu Evropske unije.

U ovom sporazumu su uglavnom ključni ekonomski problemi BiH i potrebne strateške reforme ove zemlje, ali ono što nedostaje jeste konkretnost i precizno definisanje koraka koje treba preduzeti.

Ukoliko kvalitetna polazna osnova bude razrađena i implementirana na optimalan način, onda će i ocjena biti pozitivna. Međutim, postoji i takva činjenica da su često kvalitetne ideje i veliki planovi u svojoj implementaciji i sprovođenju izgubili svoj kvalitet i pozitivni efekti su naravno izostali. Zato treba voditi računa, sve detaljno i kvalitetno isplanirati i biti odlučan u procesu implementacije kako bi se ostvarili ekonomski interesi Bosne i Hercegovine.

Ono što bi sigurno ubilo ekonomiju Bosne i Hercegovine jeste odbijanje partnerstva između Evropske unije i BiH. Ekonomske reforme su nerazdvojne od političkih dešavanja, a u tom kontekstu Bosni i Hercegovini je trenutno pružena

nova prilika putem britansko-njemačke inicijative koja ponovo predstavlja pruženu ruku i novu šansu za domaće političke lidere.

Reformu treba što prije i hitno sprovesti jer desetine mladih svakodnevno i sa pravom, odlaze iz BiH jer su najveće žrtve višedecinijskih pogrešnih odluka, a činjenično stanje je danas takvo da ne mogu ni najmanje računati na pomoć od sistema, a sporazum za rast i zapošljavanje sadrži jasnu i preciznu mapu puta i ekonomskih prioriteta za vlasti.

Trenutno stanje je ograničavajući faktor jer sputava.

Zajedničkim snagama i inteligentnim radom počevši od vrhovnih organa u državi može u samo par godina biti radikalno transformisano. Ono što je važno naglasiti jeste da treba biti optimističan u pogledu poboljšanja poslovne klime u narednom periodu jer je Bosna i Hercegovina povoljna destinacija za strana i druga ulaganja.

Prvi korak ka realizaciji projekta je napravljen potpisivanjem zajedničke izjave članova Predsjedništva Bosne i Hercegovine o evropskoj opredjeljenosti i neophodnim reformama BiH na putu ka Evropskoj uniji.

Ovdje se Predsjedništvo obavezalo da će sačiniti i provesti, u skladu sa svojim ustavnim nadležnostima, program mjerljivih inicijalnih reformskih mjera, a koje uključuju i ekonomske i socijalne mjere, u okviru Sporazuma za rast i zapošljavanje u Bosni i Hercegovini.

5.1. Unapređenje poslovnog okruženja za domaća i strana ulaganja u BiH

Da bi se unaprijedilo poslovno okruženje Bosne i Hercegovine glavni ciljevi su:

- Podržati razvoj preduzetništva i brži rast privatnog sektora. Ukloniti administrativne prepreke za pokretanje preduzeća: smanjiti vrijeme potrebno za registraciju preduzeća na 15 dana;
- Stvoriti preduslove za efikasniji proces privatizacije. Povoljnija poslovna klima će predstavljati značajnu podršku procesu privatizacije;
- Privući veći obim stranih ulaganja. U periodu od 1996. do 2002. godine BiH je privukla oko 2,1 milijardi KM (1,1 milijardi EUR) na ime stranih investicija. Da bi se ostvarili makroekonomski ciljevi iz prijedloga Srednjoročne razvojne strategije BiH (PRSP), u periodu od 2003. do kraja 2007. Godine bilo je potrebno privući dodatne \$2 milijarde na ime stranih investicija.¹⁴

Podsticanje i razvoj preduzetništva kao i unapređenje poslovnog okruženja jeste glavna pretpostavka za rast privatnog sektora. To se u suštini odnosi uglavnom na uspostavljanje adekvatnog pravnog, poslovnog, socijalnog, sigurnosnog, kao i društveno-ekonomskog ambijenta.

Ocjenu poslovne klime zemalja u tranziciji svake godine daje Evropska banka za obnovu i razvoj. Ono što je važno naglasiti jeste da ona objavljuje tranzicijski izvještaj koji daje ocjenu poslovne klime zemalja u tranziciji. Prema podacima u izvještaju za 2002. BiH je svrstana u red zemalja koje su u odnosu na prethodne godine unaprijedile poslovnu klimu, ali pred kojima stoje još brojna pitanja koja treba riješiti da bi se poslovna klima smatrala povoljnom za domaća i strana ulaganja.

Ugledni časopis "The Economist" putem svog specijalizovanog dijela Economic Intelligence Unit radi analize poslovnog okruženja u zemljama u tranziciji i na osnovu toga vrši rangiranje zemalja po

¹⁴ Izvor: Economies in Transition: Regional overview, Country Forecast, September, 2003

kvalitetu poslovne klime. Posljednji izvještaj, koji obrađuje 27 zemalja u tranziciji, ukazuje na pad Bosne i Hercegovine sa 20. na 22. mjesto, i pored toga što je zbirna ocjena porasla sa 4,15 na 4,77.¹⁵

Treba napomenuti da je ovaj pad posljedica toga što su neke zemlje koje su bile ispod BiH, kvalitetnije i brže unapređivale svoju poslovnu klimu za razliku od BiH. Ovdje su kao što možemo primjetiti najveći porast od zemalja u tranziciji imale Srbija i Crna Gora jer su tada bili jedna država, koja je za samo dvije godine skočila sa 25. na 14. mjesto.

U proteklom periodu urađene su i neke studije čiji je cilj bio da se dobiju odgovori u vezi sa načinom kreiranja povoljnijeg poslovnog okruženja za domaća i strana ulaganja. Dvije glavne studije koje su urađene su Studij o administrativnim preprekama za ulaganje u BiH i Studij o dijagnostičkom ispitivanju korupcije u BiH. Godine 2001. usvojen je dugoročni Akcioni plan za unapređenje poslovne klime za domaća i strana ulaganja. Njega su usvojili Vijeće ministara BiH je, zajedno sa entitetskim vladama. Ovaj plan se trenutno sprovodi.

Vijeće ministara BiH je, takođe, u ovom periodu usvojilo dokument pod naslovom “Posao i Pravda”, čiji je glavni cilj bio da se što brže unaprijedi poslovna klima i pokrenu reforme. Buldožer komisiju, formirana je od strane poslovnih ljudi u BiH. njihov glavni cilj i suština formiranja ove komisije bio je da predlože konkretne mjere za unapređenje poslovne klime, u skladu sa usvojenim strateškim dokumentima.

Krajem jula 2003. godine, zajedno sa vladama entiteta ovo Vijeće ministara je usvojilo šestomjesečni Akcioni plan za realizaciju hitnih

¹⁵Izvor:www.III.1._Unapre
%C4%91enje_poslovnog_okruzenja_za_doma
%C4%87a_i_strana_ulaganja_i_podr.pdf (28.06.2015.
17h)

reformi, također usmjerenih ka unapređenju poslovne klime.

Ono što predstavlja veliki problem u kreiranju povoljne poslovne klime za domaća i strana ulaganja jeste neizgrađenost jedinstvenog ekonomskog prostora. Takođe otežava i približavanje EU integracijama.

U trgovinskoj razmjeni su prisutne prepreke. Tome svjedoče podaci iz entitetskih statističkih institucija koje su u 2003. godine registrovale robni promet između dva entiteta u visini od samo 300 mil KM.

Kompanije iz FBiH plasirale su u RS roba i usluga u vrijednosti od 237 mil KM, a kompanije iz RS u istom periodu u FBiH plasirale su oko 64 mil KM roba i usluga. Radi poređenja navodimo da su npr. u 2003. godini kompanije iz FBiH u Republiku Hrvatsku plasirale oko 1,5 puta više roba i usluga nego u RS (358 mil KM). Sa druge strane, kompanije iz RS su u istom periodu plasirale oko 3 puta više roba u Srbiju i Crnu Goru nego u FBiH (205 mil KM).¹⁶

Ono što takođe koči brzi rast privatnog sektora jesu i administrativne prepreke za osnivanje i rad privrednih subjekata. Ovo se najviše odnosi na oblasti registracije, visokih troškova pokretanja preduzeća, poreskog opterećenja koje je jedno od najviših u Evropi, inspekcije, te uticaja korupcije. Prema procjenama Evropske komisije i Svjetske banke obim sive ekonomije iznosi između 36 i 40 procenata ukupne ekonomije, što predstavlja veliki problem. Ono što takođe u velikoj mjeri utiče na poslovnu klimu i okruženje jeste slab zakonski okvir za zaštitu povjerenjaca, kao i neefikasnost sudskog sistema u rješavanju privrednih sporova.

16 Izvor: Izvještaj Komisije Vijeću o spremnosti BiH za otpočinjanje pregovora sa EU o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju” (Studija izvodljivosti), Brisel, (18. 07. 2015 12h)

Loš imidž zemlje utiče na nizak nivo do sada ostvarenih stranih investicija. U ovom slučaju se prije svega misli na relativno visoke poreze, relativno skupu radnu snagu, nedovoljnu tehnološku razvijenost, podijeljenost unutrašnjeg tržišta i visoke troškove vođenja poslova i sl.

5.2. Prioritetne aktivnosti za unapređenje poslovnog okruženja

Glavni prioriteti su:

- jačanje jedinstvenog ekonomskog prostora Bosne i Hercegovine,
- očuvati makroekonomsku stabilnost,
- eliminisati svaki oblik nelojalne konkurencije,
- ukloniti sve administrativne prepreke za domaća i strana ulaganja i smanjiti troškove za osnivanje kompanija,
- treba ubrzati i rješavanje privrednih sporova,
- pojednostaviti poreski sistem Bosne i Hercegovine,
- jačati korporativno upravljanje,
- reorganizovati inspekcijske službe,
- osigurati efikasniju zaštitu povjerenjaca i kreirati uslove za veću dostupnost bankarskih kredita,
- provesti reforme radi efikasnije borbe protiv korupcije,
- modernizovati sistem upravljanja zemljištem i nekretninama,
- osigurati efektivniju zaštitu intelektualnog, industrijskog i komercijalnog vlasništva,
- institucionalizovati postojeće aktivnosti koje se vode u cilju uspostavljanja dijaloga sa privatnim sektorom.

Što se tiče prve stavke, jačanja jedinstvenog ekonomskog prostora Bosne i Hercegovine, najbitnija je sloboda kretanja roba, usluga, ljudi i kapitala, ali pored ostvarenih napredaka zadnjih godina još su prisutne prepreke koje koče poslovanje na ukupnoj teritoriji ove zemlje. U oblasti direktnih poreza prisutno je dvosturko oporezivanje.

Projekat Evropske komisije, pod nazivom «Jedinstven ekonomski prostor», uočio je brojne međuentitetske probleme, koji se odnose na trgovinu, proizvodnju, obavljanje usluga i mobilnost radne snage. Projekat se fokusirao na ograničen broj privrednih aktivnosti i to na: proizvodnju i trgovinu lijekova za ljudsku upotrebu, kretanje roba sa CE znakom, fito-sanitarnu kontrolu u entitetima, aktivnosti inspekcije (Brčko), tržišne barijere u okviru važećih entitetskih zakona, autobuski transport, slobodno kretanje radne snage, i sistem nadzora tržišta. U svim ovim oblastima praksa ukazuje na nepostojanje Ustavom BiH zagarantovane slobode kretanja roba, usluga, kapitala i ljudi.¹⁷

U okviru procesa stabilizacije i pridruživanja BiH Evropskoj uniji doprinijet će se rješavanju ovih problema i integraciji ekonomskog prostora u BiH. A ukoliko s tim u vezi dođe do izgradnje institucija i tehničke infrastrukture po modelu unutrašnjeg tržišta EU, izgradiće se jedinstven ekonomski prostor, koji će biti integrisan u tržište EU.

Na taj način doće do ispunjenja tri cilja:

1. unaprijedit će poslovnu klimu i pojačati efikasnost tržišta BiH,
2. osigurati bolju zaštitu potrošača i
3. stvoriti preduslove za povećanje izvoza u EU.

Važno je realizovati i određene prioritete kao što su:

1. Harmonizovati propise koji regulišu slobodu kretanja roba, usluga, kapitala i lica sa EU zakonodavstvom, a posebna pažnja će biti posvećena propisima koji regulišu slobodu kretanja roba, usluga, kapitala i lica. Ono što

¹⁷Izvor: “Strategija jedinstvenog ekonomskog prostora u BiH”, Evropska komisija, septembar 2003.

trebamo napomenuti jeste da sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa EU ne reguliše cjelokupnu problematiku kretanja lica, nego se njegove odredbe odnose na kretanje radne snage u oba pravca: iz zemlje kandidata u zemlje članice EU, i obrnuto;

2. Uspostaviti zakonski i institucionalni okvir za slobodnu konkurenciju i zaštitu potrošača. Potrebna je djelotvorna zaštita potrošača da bi se osiguralo propisno funkcioniranje tržišne ekonomije. U tom smislu BiH treba: kreirati politiku aktivne zaštite potrošača u skladu sa zakonima EU, uskladiti zakone o zaštiti potrošača sa zakonima EU, formirati nezavisne i efikasne administrativne strukture, koje će osigurati ispunjavanje osnovnih zahtjeva u pogledu zdravlja i sigurnosti, osigurati zastupanje, informisanje i edukaciju potrošača. Potrebno je uspostaviti Vijeće za konkurenciju BiH, te osigurati adekvatno budžetsko finansiranje za njegov rad. Nakon uspostave Vijeća za konkurenciju BiH, treba uspostaviti i entitetske urede za konkurenciju i zaštitu potrošača. Radi zaštite zdravlja i sigurnosti potrošača potrebno je uskladiti tri važna segmenta tržišta sa pravilima EU: legislativu proizvoda, ocjenu usklađenosti i nadzor nad tržištem. Posebno je važno donijeti podzakonske akte i uspostaviti institucionalni okvir za implemenatciju Zakona o zaštiti;
3. Uvesti odredbe o zajedničkom priznavanju proizvoda u pravnom poretku BiH. S ovim u vezi potrebno je da vlasti u oba entiteta međusobno priznaju sve tehničke standarde u prometu robama kako bi se otklonili svi oblici izdavanja duplih licenci i dozvola, a u cilju omogućavanja privrednim subjektima da nesmetano posluju na cijelom tržištu BiH;
4. Uspostaviti jedinstveni sistem javnih nabavki na teritoriji cijele BiH. Bez obzira na Ustav BiH, u praksi je prisutna diskriminacija firmi na osnovi entitetske pripadnosti, u slučajevima učešća u javnim nabavkama. Stoga je i sa stanovišta unapređenja poslovne klime potrebno usvojiti novi zakonski okvir o javnim nabavkama na nivou BiH,

čija će implementacija voditi jačanju jedinstvenog ekonomskog prostora u zemlji;

5. Povećati mobilnost radne snage i eliminisati sve oblike diskriminacije u zapošljavanju. Bez obzira na napredno radno zakonodavstvo, inače harmonizovano između dva entiteta, prisutne su diskriminacije u zapošljavanju, posebno kada se radi o povratničkoj populaciji. S druge strane, osim političkih, postoje i drugi faktori koji utiču na nisku mobilnost radne snage na domaćem tržištu. Tako npr. nivo minimalnih plata, zaštite u slučaju nezaposlenosti i penzija na nivou entiteta je različit, a nivo socijalne, zdravstvene zaštite i kvalitet obrazovanja različit je ne samo između entiteta, već i između kantona unutar Federacije BiH;
6. Unaprijediti koordinaciju upravljanja javnom infrastrukturom. Potrebno je intenzivirati aktivnosti bosansko-hercegovačke javne željezničke korporacije (BHJŽK), da bi se utvrdio plan restrukturisanja željeznice i izradili potrebni propisi za efikasnije funkcioniranje željezničkog saobraćaja. Također je potrebno intenzivirati rad Javne cestovne korporacije, koja treba da koordinira aktivnosti entiteta u oblasti putne mreže. Ubrzanje aktivnosti na liberalizaciji tržišta električne energije i telekomunikacijskih usluga će takođe doprinijeti većoj integraciji tržišta u BiH;
7. Stimulisati regionalni ekonomski razvoj. Po modelu regionalnog razvoja EU, ekonomska regija je jedinstven ekonomski prostor, koji čini više lokalnih jedinica koje povezuju geografske, istorijske, kulturne i ekonomske veze. Uz podršku Evropske komisije započet je proces jačanja regionalnog razvoja koji je naišao na podršku u opštinama. U ovom trenutku u BiH se razvija pet ekonomskih regija, a formirano je nekoliko regionalnih razvojnih agencija. U uslovima BiH, uspostava ekonomskih regija vodit će jačanju jedinstvenog ekonomskog prostora zemlje. Potrebno je jačati njihovu medjusobnu koordinaciju, a posebno njihovu vezu sa lokalnim nivoima vlasti. Kao prioritete aktivnosti u daljem razvoju ekonomskih regija može se navesti:

- usvojiti adekvatan zakonski okvir i uspostaviti odgovarajući forum na nivou BiH koji bi predlagao politiku i mjere regionalnog ekonomskog razvoja;
- okončati proces definisanja ekonomskih regija, na bazi dobrovoljnog povezivanja opština;
- definisati strategiju regionalnog razvoja;
- Ojačati postojeće, te formirati nove regionalne razvojne agencije.¹⁸

Kada govorimo o očuvanju makroekonomske stabilnosti važno je napomenuti da ona predstavlja bitan faktor za bolju poslovnu klimu, a takođe treba naglasiti da je BiH uspjela očuvati svoju makroekonomsku stabilnost.

I nelojalna konkurencija je krupna prepreka za obimnije pokretanje domaće proizvodnje, a samim tim i za povećanje zaposlenosti, te bi je trebalo eliminisati. Ono što je potrebno jeste nastaviti sa jačanjem Državne granične službe, uspostaviti carinsku administraciju na nivou države, pojednostaviti carinske procedure i smanjiti broj carinarnica, preko kojih se vrši promet roba. U BiH je prisutan veliki dio sive ekonomije.

Takođe je potrebno ukloniti administrativne prepreke za domaća i strana ulaganja i smanjiti troškove osnivanja kompanija.

Bez obzira na različite podatke, registracija preduzeća u BiH još uvijek traje dugo. Tome u velikoj mjeri doprinose administrativni propisi, neadekvatan upravni aparat, velik broj državnih institucija koje su uključene u proces registracije i sl.

Bilo bi neophodno dodatno pojednostaviti proceduru registracije, te po uzoru na registraciju stranih kompanija, maksimalno smanjiti broj institucija, uključenih u ovaj proces. Troškovi

¹⁸Izvor:www.Unapređenje_poslovnog_okruženja_za_domaća_i_strana_ulaganja_i_podrška_poduzetništvu.pdf (28.06.2015. 17h)

pokretanja firme u BiH su veoma visoki u odnosu na druge zemlje u svijetu, te je s toga potrebno preduzeti mjere koje će voditi smanjenju troškova osnivanja firmi u ovoj zemlji.

Takođe treba ubrzati rješavanje privrednih sporova što je u BiH dugotrajno i skupo. Napomenućemo samo da prosječan period za rješavanje privrednog spora kroz redovnu sudsku proceduru traje oko 630 dana. Potrebno je uspostaviti alternativan, vansudski sistem rješavanja privrednih sporova.

S obzirom da je u BiH prisutno dvostruko oporezivanje bilo bi neophodno pojednostaviti poreski sistem u BiH. Uvođenjem PDV-a u velikoj mjeri se pojednostavio poreski sistem u zemlji.

Takođe treba jačati korporativno upravljanje što je preduslov za stvaranje povoljne poslovne klime, što podrazumijeva funkcioniranje finansijskih tržišta u BiH. Ovaj sistem bi uticao na poboljšanje pristupa tržištima kapitala, unapređenje povjerenje investitora i jačanje konkurencije preduzeća. Ali 60 odsto ekonomije u državnom vlasništvu i to je osnovni problem, a model privatizacije doveo je do disperzije vlasništva, pojave PIF-ova, fragmetiranog i nedovoljno likvidnog tržišta kapitala.

Slaba informisanost vlasnika o pravima i dužnostima jeste posljedica nedostatka tradicije o korporativnom upravljanju. Takođe je potrebno i neophodno ubrzati privatizaciju, nastaviti aktivnosti na jačanju tržišta kapitala, a posebno njegovog regulatornog okvira, a važna mjera u podršci korporativnom upravljanju bilo bi zakonsko obavezivanje dioničarskih društava i javnih preduzeća da se kotiraju na berzama. Treba napomenuti da bi ovo osim podrške razvoju tržišta kapitala unaprijedilo transparentnost u njihovom radu.

Reorganizovati inspeksijske službe zbog višeslojnog sistema organizacije države u vršenju

inspekcijskih poslova postoji niz preklapanja nadležnosti. Sistem inspekcijske aktivnosti privatnog sektora je glomazan, nema potrebnog nivoa koordinacije, a inspektori imaju prevelika diskreciona prava. Prisutan je veliki broj inspekcija, s naglašenim nedostatkom transparentnosti njihovog rada. Vlade FBiH i RS usvojile su akcione planove za reorganizaciju inspekcijskih službi.

Akcioni planovi se dotiču reformi u tri važna područja: pripreme zakonskih propisa, unutrašnje organizacije entitetskih inspektorata i obuke inspektora. U narednom periodu bit će potrebno usvojiti okvirni Zakon BiH o inspekcijama, kao i entitetske zakone o inspekcijama. Takođe je potrebno uspostaviti Federalni inspektorat i Inspektorat RS. U Federaciji BiH će svaki kanton imati svoj inspektorat.

Cilj nove organizacije inspektorata jeste centralizacija inspekcijskih službi u nekoliko inspektorata radi povećanja efikasnosti, transparentnosti i smanjenja troškova u funkcionisanju inspekcijskih službi.

Takođe, kao što smo napomenuli potrebno je osigurati efikasniju zaštitu povjerilaca i kreirati određene uslove za veću dostupnost bankarskih kredita. Veoma važno i od velikog značaja je uspostaviti sistem za efikasnije rješavanje sudskih privrednih sporova. Idealan sistem zaštite povjerilaca koči sporost sudova. Prepreku za uzimanje kredita što se privatnog sektora tiče jeste to što instrument osiguranja kredita nije sistematizovan i ne postoji efikasan mehanizam za njegovu naplatu.

U BiH se pod hitno mora pojednostaviti naplata kolaterala, za šta je potrebno usvojiti niz zakona i izvršiti dopunu postojećih, kako bi se uspostavili efikasniji mehanizmi za zaštitu povjerilaca. Najvažnije je usvojiti Zakon BiH o registraciji zaloga na pokretnoj imovini, a takođe i entitetske

zakone o registraciji na pokretnoj imovini i uspostaviti jedinstven registar zaloga na nivou BiH.

Treba usvojiti stvarnopravne zakonike u FBiH i RS i Zakon o notarima u RS kao i entitetske zakone o obligacijama.

Da bi se kreirala pooljna poslovna klima od velikog značaja su zakoni o stečaju i likvidaciji. Zakon o stečaju može zadovoljiti kriterijume savremene poslovne klime, a prije nekog vremena usvojila ga je i RS. U FBiH kreditori su stavljeni u nepovoljan položaj i nemaju motiva da idu na stečaj i restruktuisanje preduzeća u cilju njegovog oživljavanja jer ovaj zakon u BiH daje neograničeno pravo na naplatu zaostalih plata, u punom iznosu, te ovo je razlog više da kreditori likvidiraju preduzeća. To naravno govori da se ovaj zakon o stečaju u BiH treba što prije izmjeniti.

Ono što smo već napomenuli jeste da treba i provesti reforme radi efikasnije borbe protiv korupcije. Za jačanje privatnog sektora u ovoj zemlji korupcija je veliki problem i prepreka, to su potvrdila i istraživanja Svjetske banka koja je radila u saradnji sa domaćim. Ono što su otkrili tokom istraživanja jeste da jedna desetina menadžerskog vremena u rukovođenju firmom otpada na komuniciranje sa predstavnicima vlasti u procesu poslovanja kao i da 18% troškova postojećih preduzeća čine izdaci za mito. S ovim u vezi značajno bi bilo realizovati Akcioni plan za borbu protiv korupcije.

Sistem upravljanja zemljištem i nekretninama bi trebalo modernizovati jer u ovoj zemlji ne postoji usklađen zakonski okvir za vlasništvo i prenos vlasništva nad svim vrstama nekretnina. Trebamo napomenuti da je veoma skupo, a osim toga i dosta sporo izdavanje urbanističke saglasnosti i građevinskih dozvola. Smanjena efikasnost procesa privatizacije jesu problemi u vezi s prenosom

vlasništva nad nekretninama, a pored toga problem je i neriješeno pitanje restitucije.

Sistem urbanog planiranja i koordinacije na svim nivoima treba što više ojačati. Takođe treba eliminisati monopol zavoda za izgradnju u procesu pripreme infrastrukturnog razvitka lokacija uvođenjem konkurencije od strane privatnog sektora. Potreban je dobar sistem registracije zemljišnih posjeda.

Od velike važnosti, a s ovim u vezi jeste spojiti postupke za davanje urbanističke saglasnosti i građevinske dozvole. Radi bržeg rješavanja vlasničkih odnosa u procesu privatizacije trebalo bi usvojiti državni zakon o restituciji, te ubrzati izmjene postojećih zakona i ostalih propisa. Osim toga važno je usvojiti modernizovane zakone o katastru sa ciljem integracije zemljišnih knjiga i katastra.

Posebno je važno uvesti usklađen sistem, koji će izgraditi veći stepen povjerenja u ostvarivanje vlasničkih prava.

U BiH je neophodno osigurati efektivniju zaštitu intelektualnog, industrijskog i komercijalnog vlasništva.

Efikasna zaštita intelektualnog, industrijskog i komercijalnog vlasništva jedan je od glavnih preduslova za sklapanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Od velike važnosti je i institucionalizovati postojeće aktivnosti koje se vode u cilju uspostavljanja dijaloga sa privatnim sektorom.

Važno je spomenuti da je prisutna i tendencija jačanja vankomorskog udruživanja na bazi dobrovoljnog članstva ali da je uticaj privatnog sektora na vlade slab.

Najvažniji partner vladama na svim nivoima je bila i biće Vanjskotrgovinska komora BiH. U posljednje dvije godine tzv. Buldožer komisija dala je najbolje rezultate u pogledu saradnje privatnog

sektora i vlada na unapređenju poslovne klime. S obzirom na prethodne rezultate neophodno je nastaviti sa aktivnostima po modelu Buldožer komisije.

U ovom pogledu potrebno je da domaći organi vlasti preuzmu liderstvo u vođenju ove inicijative od OHR-a. Tako je od velike važnosti i redovan rad ekonomsko-socijalnih vijeća u entitetima.

5.3. Operativno okruženje BiH

Kada govorimo o političkim prilikama ono što dodatno otežava funkcionisanje ove države jeste kompleksan sistem ravnoteže koji proizlazi iz dejtonskog ustavnog uređenja. Bez sveobuhvatne reforme ustavnog uređenja teško će se ostvariti napredak ka efikasnijoj državi i implementaciji plana EU, a konsenzus između nacionalnih lidera i između dva entiteta o optimalnom budućem unutrašnjem uređenju BiH još uvijek se uopšte ne nazire. U ovom pogledu brojne su poteškoće, a značajnijeg napredka nije bilo u skorije vrijeme. Mnoge su poteškoće u ovoj državi kao što su nerazvijene institucije, niski kapaciteti državne službe, slabo pravosuđe isl.

Na osnovu toga možemo zaključiti da je poslovanje u Bosni i Hercegovini mnogo teže nego u mnogim drugim zemljama u regionu iako su lokalna preduzeća vremenom naučila kako zaobići razne barijere. Kašnjenje od 16 mjeseci u formiranju vlade nakon opštih izbora 2010. godine ukazuje na institucionalnu disfunkcionalnost zemlje.

Kada je riječ o makroekonomskom okruženju treba napomenuti da je u poslednjih pet godina globalna kriza negativno uticala na ekonomiju Bosne i Hercegovine. Ono što je takođe dodatno doprinijelo slabljenju ekonomije ove zemlje jesu i domaći faktori kao što su slaba domaća potražnja, nepovoljno vanjsko okruženje i politički zastoj.

Smanjene doznake iz inostranstva koje su značajno ispod kriznog nivoa uticali su negativno na potrošnju, kao i mjere štednje i visoka stopa nezaposlenosti koja je iznosila i do 30%. Na izvoz i dotok kapitala u BiH uticao je slabiji rast u eurozoni.

Inflacija je i dalje niska i odražava oslabljenu domaću potražnju. U martu 2013. inflacija je iznosila samo 0,8% u odnosu na isti period prošle godine. Valutni odbor – uspostavljen 1997. godine – i dalje je ključno uporište monetarne politike. Novi Stand-by aranžman (SBA) sa MMF-om je odobren u septembru 2012. godine. Stand-by aranžman u iznosu od 520,6 miliona US\$ na 24 mjeseca će biti tampon od vanjskih udara postojeće krize eurozone kao i uporište za strukturalne reforme predviđene ekonomskim programom zemlje za period 2012-2014.¹⁹

Stand by aranžman je trajao 36 mjeseci, a obustavljen 2011.godine zbog političkog zastoja. Ovaj zastoj je uticao i na to da zemlja nije imala centralnu vladu preko 15 mjeseci od izbora u oktobru 2010. godine. Odbor MMF-a je izvršio prvu reviziju u decembru 2012. godine, a drugu u maju 2013. godine.

Ono što ekonomski program predviđa jeste nastavak fiskalne konsolidacije uz strukturalne fiskalne reforme u cilju očuvanja srednjoročne fiskalne održivosti. Za sektor bankarstva u Bosni i Hercegovini možemo reći da je i dalje razmjerno likvidan i dobro kapitalizovan. U finansijskom sistemu BiH strane banke drže preko 90% ukupnih sredstava. Sistem je likvidan i dalje jer sektor bankarstva nije izložen velikim kreditnim odlivima prema matičnim bankama, ali su NPL-ovi u značajnom porastu.

Do kraja 2012. godine dostigli su 13,5% u poređenju sa 7,1% u 2010. godini i 5,9% u 2009.

¹⁹Izvor: www.ebrd.com/downloads/country/strategy/bosnia-herzegovina-draft-local.pdf (03.07.2015 10h)

godini. Bosna i Hercegovina je članica Bečke inicijative od 2009. godine. Loše vanjske i unutrašnje prilike će vjerovatno ograničiti rast u BiH u naredne dvije godine. Nakon negativnog rasta u 2012. godini, svaki oporavak u 2013. godini će u najboljem slučaju biti skroman. Određeni rast se očekuje u srednjeročnom periodu ako se poboljšaju globalni i regionalni izgledi.²⁰

Takođe treba napomenut da je čitav region u veoma teškoj situaciji i da je ekonomija veoma ugrožena, a razlog tome je i unutrašnja složenost političke strukture zemlje i loša investiciona klima koje su glavne prepreke ulaganjima. Slabljenje fiskalnog položaja je takođe rizik ukoliko vlasti u Federaciji ne ispune preuzete obaveze u skladu sa programom MMF-a za fiskalnu konsolidaciju, kao rezultat jakog pritiska različitih interesnih grupa. Ono što direktno može ugroziti finansiranje jeste odstupanje od programa.

Što se tiče strukturalne reforme može se reći da je Bosna i Hercegovina sporo napredovala, posebno posljednih godina gdje je teško istaći konkretna ostvarenja u sferi reformi.

EBRD-ovi tranzicijski pokazatelji na nivou zemlje pokazuju da je BiH ostvarila skoro maksimalan rezultat (4) za liberalizaciju cijena, trgovinski i devizni sistem, odražavajući široko liberalizovanu i otvorenu ekonomiju. Zemlja takođe ima relativno visok rezultat (3) u oblasti male i velike privatizacije. Zemlja ima najslabiji rezultat u oblasti reforme uprave i preduzetništva (2-) kao i politike konkurentnosti (2+), dvije oblasti u kojima se reforme tradicionalno teže sprovode, a dobri rezultati se povezuju sa zemljama u podmaklim fazama tranzicijskog procesa.²¹

20Izvor: www.ebrd.com/downloads/country/strategy/bosnia-herzegovina-draft-local.pdf (03.07.2015 10h)

21Izvor: www.ebrd.com/downloads/country/strategy/bosnia-herzegovina-draft-local.pdf (03.07.2015 10h)

U posljednje tri godine postignut je i napredak na nivou sektora. Napredak u privatizaciji je u zastoju, a razvoj privatnog sektora je ugrožen slabim poslovnim okruženjem. BiH čeka još dug put u procesu tranzicije.

Poslovno okruženje ove zemlje u odnosu na ostale je najkomplikovanije. U protekle dvije godine provedene su neke reforme da bi se smanjile administrativne barijere za otvaranje novih preduzeća, smanjenjem regulatornog poreskog opterećenja i pojednostavljenom registracijom imovine. Uprkos tome ova zemlja je prema većini pokazatelja najniže rangirana što se tiče kvaliteta poslovnog okruženja. Što se posljednjeg izvještaja Svjetske banke tiče ova zemlja je bila na 126 mjestu od 185 zemalja svijeta po sveukupnoj lakoći poslovanja, ispod svih zemalja Jugoistočne Evrope i među najlošije rangiranim u cijeloj tranzicijskoj regiji.

Zemlja je naročito slabo rangirana po pokazateljima za dobijanje građevinske dozvole (na 163 mjestu), lakoću otvaranja preduzeća (na 162 mjestu), i priključenje električne energije (na 158 mjestu). BiH je nešto bolje rangirana prema pokazatelju Svjetskog ekonomskog foruma (WEF) o globalnoj konkurentnosti i nalazi se na 88 mjestu od 144 zemlje u smislu cjelokupne konkurentnosti. Prema WEF-ovom pokazatelju globalne konkurentnosti, kvalitet javnih institucija u BiH je visok u odnosu na zemlje regiona (BiH je na 79 mjestu prema ovom pokazatelju iza svega dvije zemlje Jugoistočne Evrope) uprkos složenom političkom ambijentu. Prema pokazateljima kvaliteta makroekonomskog okruženja BiH se nalazi na 97 mjestu što je malo ispod prosjeka za region Jugoistočne Evrope, ali prema pokazateljima kvaliteta infrastrukture BiH ima loš rezultat.²²

Što se tiče kvaliteta infrastrukture Bosna i Hercegovina se nalazi na predzadnjem mjestu - na 143 mjestu od ukupno 144 obuhvaćene zemlje. Kada govorimo o istraživanju poslovnog ambijenta i uspješnosti rada preduzeća EBRD-a i Svjetske banke preduzeća su istakla političku nestabilnost, poreske stope, veliki neformalni sektor i pristup finansiranju kao glavne prepreke u poslovanju preduzeća. Ovo istraživanje sprovedeno 2009. Godine.

Prema indeksu percepcije korupcije agencije Transparency International za 2012. godinu uočene su čak i povoljnosti u odnosu na regionalne susjede gdje se BiH nalazila na 72 mjestu od 176 zemalja. Ali uprkos tome korucija predstavlja veliki problem i veoma je raširena pojava.

Dohodak po stanovniku i životni standard se poslednjih godina u BiH poboljšao bez obzira na stalne ekonomske i reformske izazove. Stvarni BDP po stanovniku je porastao 32 procenta tokom decenije do 2012. godine, ali uprkos tome BiH i dalje ostaje jedna od najsiromašnijih zemalja u Evropi.

Prema procjenama Eurostata, u Bosni i Hercegovini BDP po stanovniku, korigovan prema standardima kupovne moći, u 2012. godini iznosi 28% od prosjeka EU. BiH ima najnižu stopu participacije u tržištu rada u Evropi. Na osnovu posljednje ankete Statističkog ureda o radnoj snazi, prosječna stopa participacije BiH je bila samo 44 procenta, znatno niža od zemalja u regionu, koje imaju stopu od preko 60%, a prosjek EU je preko 70%. Ovo odražava u velikoj mjeri izuzetno nisku stopu participacije među ženama, koja je bila 33% u 2012. godini.²³

herzegovina-draft-local.pdf (03.07.2015. 13h)

23Izvor:www.parlament.ba/sadržaj/ostali_akti/izvjes
taji/default.aspx?id=35134&langTag=bs-BASpril
(28.06.2015 13.30h)

Treba napomenuti da BiH i dalje ima najvišu stopu nezaposlenosti u regionu uprkos niskoj stopi participacije radne snage. Najviši problem predstavčja nezaposlenost mladih, gdje nezaposlenost među osobama mlađim od 24 godine prelazi 60%. U Federaciji je naročito visoka stopa nezaposlenosti mladih i u 2012.godini iznosila je oko 70%.

Prosječna stopa nezaposlenosti za cijelu populaciju trenutno iznosi 28%, U BiH postoje značajni regionalni dispariteti.

Što se tiče siromaštva prema nekim istraživanjima kojeg su proveli državni i entitetski uredi za statistiku 2007 godine, stopa siromaštva domaćinstava je bila najviša u Brčko distriktu i to 26%, zatim slijedi Republika Srpska sa 22% i Federacija BiH sa 16,3%. međutim postoje velike razlike između urbanog i ruralnog stanovništva. Siromaštvo je znatno manje u urbanim područjima u poređenju sa ruralnim područjima (u BiH, stopa ruralnog siromaštva iznosila je 23,7% u poređenju sa 10,8% u urbanim područjima).

Kada govorimo o obrazovanju ono je i dalje ispod standarda. Upis u osnovne škole se kreće oko 90% u poređenju sa skoro univerzalnom stopom u OECD-u, a stopa završavanja osnovne škole je 76% i manja je od stope u većini zemalja u regionu.

Za Bosnu i Hercegovinu se može reći da ima jednu od najnižih stopa upisa na treći stepen obrazovanja u regionu. To je prema podacima Svjetske banke.

Iako je globalna kriza uticala na sve to i pogodila BiH u velikoj mjeri ipak je ova zemlja bolje prošla u odnosu na ostale zemlje Jugoistočne Evrope. Građani takođe smatraju da je uticaj krize ogroman.

Prema anketi preko 60% domaćinstava je izjavilo da ih je kriza pogodila jako ili u znatnoj

mjeri, u poređenju sa prosjekom tranzicijske regije od 42 procenta.

Veliki broj domaćinstava je izjavio da su morali smanjiti osnovne troškove kao što su osnovne namirnice i zdravstvena zaštita da bi se mogli nositi sa krizom.²⁴

Zakonsko-pravno okruženje Bosne i Hercegovine je i dalje kompleksno i problematično. U proteklom periodu su izvršene neke značajne reforme ali je neophodno učiniti više.

Na pravne reforme utiču negativno višeslojna ustavna i politička struktura zemlje. Ovi problemi vide se u mnogim pravnim oblastima. Vremenom bi se trebalo osigurati da pitanja održive energije postanu prioritet.

Međutim, trenutno se energija i drugi prirodni resursi neefikasno koriste u javnom i privatnom sektoru i već odavno su neophodne značajne investicije u energetska efikasnost u proizvodnji električne energije, industrijskom, javnom i stambenom sektoru kao i zakonske i regulatorne promjene. Poboljšanju energetske efikasnosti umnogome bi mogao doprinijeti privatni sektor.

6. IZVJEŠTAJ O POSLOVNOM OKRUŽENJU I KONKURENTNOSTI BIH U SVIJETU

Tabela br. 6.1. Rangiranje BiH prema Doing Business 2012.

Elementi	DB2011	DB2012
promjena u poziciji		

okruženja	poz.	poz
Početak	162	161
dole 1		
posla		
Dobijanje	163	173
gore 10		
dozvole		
Pristup	157	157
bez promjene		
el.energiji		
Registracija	100	101
gore 1		
vlasništva		
Dobijanje	67	64
dole 3		
kredita		
Zaštita	97	93
gore 4		
investitora		
Plaćanje	110	108
gore 2		
poreza		
Prekogranična	108	109
gore 1		
Trgovina		
Provođenje	125	125
bez promjene		
ugovora		
Riješavanje	80	78
dole 2		
nelikvidnosti		
Ukupno	125	127
gore 2		

Izvor: www.parlament.ba/sadrzaj/ostali_akti/izvjestaji/default.aspx?id=35134&langTag=bs
 BASpril (28.06.2015 13.30h)

Ono što predstavlja prioritet jeste unapređenje poslovne klime ekonomske politike za Bosnu i Hercegovinu.

Okruženje u kojem se posluje treba da bude uređeno, i to zahtjevaju svi privredni subjekti. ono što je neophodno jeste što manje prepreka što se tiče

administracije uz odgovarajuću zakonsku regulativu, kao i dostupna odgovarajuća radna snaga i povoljni izvori finansiranja.

Međunarodni izvještaji o poslovnom okruženju i konkurentnosti BiH u svijetu prema rezultatima koje je objavila Svjetska banka (Doing Business 2012.), Bosna i Hercegovina je poboljšala poziciju za dva mjesta, te se popela na listi sa 127. na 125. mjesto u svijetu.

Za BiH možemo slobodno reći da zaostaje za drugim zemljama u regionu ako uporedimo kvalitet poslovnog okruženja Bosna i Hercegovina i dalje za zaposlene radnike (jedinstveni sistem registracije, kontrole i naplate doprinosa). Jedino je napredak ostvaren što se tiče oblasti registracije vlasništva, odnosno zemljišta, te pojednostavljenje procedura prilikom prijavljivanja i plaćanja.

Što se tiče rangiranja zemalja u svijetskoj ekonomiji treba napomenuti da su one rangirane prema lakoći poslovanja od 1-183, gdje više rangirana zemlja znači da je regulatorna i poslovna okolina povoljnija za poslovanje lokalnih firmi, a osim toga sam index predstavlja prosjek devet pojedinih oblasti i više različitih indikatora u pojedinim oblastima koji imaju podjednak uticaj. Te oblasti mogu biti početak posla gdje je BiH rangirana na 162. mjestu u svijetu, registracija vlasništva, dobijanje kredita, zaštita investitora, plaćanje poreza, prekogranična trgovina, provođenje ugovora, završetak ugovora.

Možemo zaključiti da je najlošije rangirana od svih pojedinih oblasti Bosna i Hercegovina, koja zauzima 163. mjesto što se tiče dobijanja dozvola za početak poslovanja. Takođe treba napomenuti da se prilikom računanja uzimaju se u obzir i broj poslovnih procedura, broj potrebnih dana da se pojedine procedure završe, potrebna sredstva za registraciju odnosno troškovi po glavi stanovnika

kao i minimalni kapital koji je potrebno deponovati da bi se otpočelo s poslom.

U 2011. godini, u Bosni i Hercegovini je zabilježeno poboljšanje u kategoriji preduzetničkih aktivnosti u nastajanju (indikator TEA), gdje je doživjela povećanje od 5,2% u odnosu na preduzetničke aktivnosti u 2010. godini. Međutim, Bosna i Hercegovina je u ovom istraživanju doživjela značajan pad svih ostalih indikatora preduzetničkih aktivnosti u 2011. godini, gdje je najznačajnije smanjenje od 24,9 % stope osnivanja preduzeća.²⁵

Naša zemlja je još uvijek u grupi zemalja sa niskim nivom od preduzetničke aktivnosti, iako su postignuta izvjesna poboljšanja u odnosu na prethodne godine.

6.1. Zakonska regulativa, skraćenje i pojednostavljenje procesa registracije

Od prvog mjeseca 2011.godine registracija obveznika, uplate doprinosa i osiguranika vrše se u Poreskoj upravi Federacije BiH i nadležnim poreznim ispostavama te će se time skratiti i pojednostaviti registracija u FBiH. Zahvaljujući završenom projektu uvođenja elektronskog popunjavanja poreskih prijava, na osnovu provođenja Zakona o jedinstvenom sistemu registracije, kontrole i naplate doprinosa i Pravilnika o podnošenju prijava za upis i promjene upisa u jedinstvenom sistemu registracije, kontrole i naplate doprinosa obavlja u Poreskoj upravi, dok su korisnici Jedinstvenog sistema Federalni zavod za penzijsko i invalidsko osiguranje, Zavod za zdravstveno osiguranje i reosiguranje Federacije Bosne i Hercegovine, Federalni zavod za

²⁵Izvor: www.parlament.ba/sadrzaj/ostali_akti/izvjes-taji/default.aspx?id=35134&langTag=bs-BA&pril=b
(28.06.2015 13.30h)

zapošljavanje, Poreska uprava i Federalni zavod za statistiku.

Takođe isto od prvog mjeseca ali 2010. godine u Republici Srpskoj na osnovu Zakona o privrednim društvima i Zakona o izmjenama i dopunama zakona o poreskoj upravi olakšana je registracija preduzeća i pojednostavljena procedura kada se radi o prijavljivanju radnika koje se sada obavlja samo u Poreskoj upravi, a do tada se moralo ići u PIO i Zavod za zdravstveno osiguranje.

Ovim zakonom donešeno je to da poreska uprava mora izdavati godišnja uvjerenja iz jedinstvenog sistema svakome obvezniku doprinosa, koja sadrže podatke o stažu osiguranja, iznosu uplaćenih, odnosno neplaćenih doprinosa i iznosu plate za svaku fiskalnu godinu.

Treba napomenuti da sa početkom primjene ovoga zakona nije se počela vršiti registracija obveznika u vanbudžetskim fondovima.

Glavni cilj primjene ovih zakona bio je pojednostavljenje registracije novih preduzeća s odredbama za preduzeća u skladu sa standardima EU.

Pored ovoga usvojen je i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o stranim ulaganjima u RS. Ovaj zakon je bio u skladu sa usvojenim promjenama zakona na nivou BiH.

Ono što je predviđeno zakonom jeste osnivanje Savjeta za strane investitore kao savjetodavnog tijela Vlade RS. Njihova glavna funkcija je analiza poslovnog okruženja za strane investicije i predlaganje preduzimanja mjera i postupaka radi otklanjanja prisutnih ograničavajućih faktora za strane investitore, te iniciranje izmjena zakona i drugih podzakonskih akata kojima se podstiču i olakšavaju strana ulaganja. A takođe je urađena i liberalizacija u oblasti namjenske industrije u pogledu vlasništva uz uslov prethodnog odobrenja Vlade RS.

Sa ciljem da se privatizovanim preduzećima omogući što brži upis prava svojine u javnim knjigama i koji predviđa da Republička uprava za geodetske i imovinsko-pravne poslove preuzme od sudova nadležnost zahtjeva u vezi sa pretvaranjem prava na nepokretnostima u društvenoj svojini u pravo svojine usvojen je i Zakon o izmjeni i dopuni Zakona o privatizaciji državnog kapitala u preduzećima RS i to 28.04.2011. godine.

Usvojen je i Zakon o izmjenama zakona o trgovini koji također predviđa osnivanje Savjeta za razvoj trgovine RS, kao savjetodavnog tijela za potrebe unapređenja razvoja trgovine . Njegov glavni cilj je bio podstaknuti privrednu djelatnost

6.2. Javno-privatno partnerstvo

Takođe treba napomenuti da je jedna od obećavajućih formi saradnje javnog i privatnog sektora javno-privatno partnerstvo. Glavni cilj ove saradnje jeste da se prepoznaju određene koristi koje privatni i javni sektor može imati ukoliko udruže svoje snage tj. finansijska sredstava, znanja i ekspertize u cilju poboljšanja osnovnih usluga za sve građane. Privatni i javni sektor u Bosni i Hercegovini sarađuje kroz razne oblike koncesija i raznih formi institucionalnih oblika JPP-a tj. preduzeća u potpunom ili većinskom javnom vlasništvu koja ispunjavaju javnu funkciju i dr. Zakon o javno-privatnom partnerstvu u BiH još nije donesen ali treba napomenuti da je dijelom već regulisan postojećim zakonodavstvom dio koji se odnosi na područja javne nabave i koncesija.

Da bi smo oživili poslovnu klimu, te privukli i podstakli domaće i strane investitore, kao i otklonili sve administrativne barijere usvojene su izmjene postojećeg zakona, te je donesen Zakon o izmjenama zakona o javnom partnerstvu u Republici Srpskoj. Cilj je bio skraćivanje procedure pri

realizaciji projekata u modelu javno-privatno partnerstvo.

U postojećim Zakonom o javno-privatnom partnerstvu u Republici Srpskoj su takođe regulisana i pitanja iz oblasti javno-privatnog partnerstva, kao što su predmet, načela, načini, oblici i uslovi pod kojim se može ostvariti javno-privatno partnerstvo kao oblik udruživanja resursa, kapitala i stručnih znanja radi izgradnje, sanacije i održavanja infrastrukture.

Treba takođe napomenuti da se postupak realizacije projekata javno-privatnog partnerstva uređuje Uredbom o postupku realizacije projekata javno-privatnog partnerstva u Republici Srpskoj.

Osnovni oblici JPP mogu biti:

- Prvi od ugovornih oblika JPP je koncesijski model za obavljanje javnih poslova;
- Drugi oblik JPP odnosi se na tzv. privatnu finansijsku inicijativu (PFI – Private Finance Initiative). Ovaj oblik JPP osigurava gradnju novih objekata i ima veliki značaj;
- Treći oblik JPP je izdavanje u zakup kod kojeg privatni partner ne investira u projekat, nego upravlja njime u određenom vremenskom periodu, naplaćujući usluge od korisnika;
- Četvrti oblik JPP su projekti građenja, korištenja i transfera vlasništva na vladu (BOT: build-operate-transfer) i projekti građenja, preuzimanja vlasništva i korištenja (BOO: build-own-operate).²⁶

Vlasništvo na projektu je na privatnom partneru u ugovorom utvrđenom roku, a nakon isteka toga roka prenosi se u vlasništvo države. Treba napomenuti da su pored BOT aranžmana mogući su i BOO aranžmani kod kojih se na kraju roka dodjele

²⁶Izvor: www.parlament.ba/sadrzaj/ostali_akti/izvjestaji/default.aspx?id=35134&langTag=bs-BASpril=b
(28.06.2015 13.30h)

neke koncesije ne vrši prenos izgrađenog projekta, nego se isti zadržava u vlasništvu investitora.

6.3. Poreska politika i privatizacija

Kada govorimo o poreskoj politici napomenućemo da je pitanje regulacija doprinosa u BiH što se tiče entitetskog nivoa regulisano zakonima i doprinosima u oba entiteta. Takođe je važno reći da su u RS od 01.02. 2011. godine na snazi Izmjene i dopune Zakona o porezu na dohodak i Izmjene i dopune Zakona o doprinosima i pored toga, što su zakoni o jedinstvenom sistemu registracije, kontrole i naplate stupili na snagu u oba entiteta. Ako uzmemo za primjer dva telekoma BH Telekom i HT Mostar spomenućemo da se od njihove privatizacije odustalo zbog sporog oporavka od ekonomske krize u svijetu i zemlji, te opravdanih sumnji da će biti zadovoljeni kriteriji. Ovje je važno spomenuti i to da je usvojen novi plan privatizacije.

Privatizacija kapitala u državnom vlasništvu u iznosu od oko od 95 miliona KM prema knjigovodstvenoj vrijednosti firmi predviđena je na osnovu Plana privatizacije za 2011. godinu agencije za privatizaciju FBiH.

U Planu privatizacije je odlučeno da se u 2011. godini pristupi privatizaciji četiri firme, a to su: ²⁷

- a) Hidrogradnja d.d. Sarajevo u iznosu od 47,41 miliona KM, putem direktne pogodbe;
- b) Šipad export-import d.d. Sarajevo, u iznosu 8,46 miliona KM, putem javnog tendera;
- c) Unis-udružena metalna industrija d.d. Sarajevo, od 32,41 miliona KM, javni tender;

²⁷Izvor: www.parlament.ba/sadrzaj/ostali_akti/izvjes-taji/default.aspx?id=35134&langTag=bs-BASpril
(28.06.2015 13.30h)

d) Energopetrol d.d. Sarajevo, 15,19 miliona KM, ponudom dionica na berzi.

Uslovi za početak privatizacije do kraja 2011.godine nisu bili zadovoljeni te se nastavak procesa očekivao u 2012. godini.

6.4. Razvoj i podrška malom i srednjem preduzetništvu

U sklopu Lisabonske deklaracije iz 2000. godine Evropska unija je malo i srednje preduzetništvo, zajedno s inovacijama postavila kao prioritet. Politike koje podstiču nastajanje i održanje malih i srednjih preduzetnika proizišle su upravo iz ovih ciljeva. Između ostalog tu se nalazi i Evropska povelja za mala i srednja preduzeća, koju su potpisale i zemlje Zapadnog Balkana, među njima i Bosna i Hercegovina. BiH se ovim potpisom obavezala da će postići napredak u deset područja Povelje. Ova zemlja mora i ima obavezu ojačati preduzetničke kapacitete kako bi na taj način ispunila pretpostavke za uključenje u proces evropske integracije. Ono što je neophodno jeste da se razvijaju mehanizmi i sistemi za kvalitetno praćenje razvoja ove oblasti na svim nivoima, koji će biti harmonizovani i omogućiti kreiranje usklađenih politika u ovoj oblasti. Treba imati u vidu da ova zemlja ima vrlo kompleksnu administrativnu strukturu. Zakonima i institucijama na nivou svakog entiteta regulisano je pitanje malih i srednjih preduzeća u BiH.

Kada govorimo o podršci malom i srednjem preduzetništvu napomenućemo da politiku podsticaja u FBiH najvećim dijelom vodi Ministarstvo razvoja, preduzetništva i obrta prema Zakonu o podsticaju razvoja male privrede, programu razvoja male privrede i akcionog plana realizacije projekta Razvoj malog i srednjeg

poduzetništva u FBiH za period od 2009. do 2012. godine.

Na temelju odluke o usvajanju Programa utroška dijela sredstava sa kriterijima raspodjele sredstava iz tekućeg transfera, Federalno ministarstvo razvoja, preduzetništva i obrta je 29. 12. 2011. odobrilo grant sredstava za razvoj male privrede u Federaciji BiH. Sredstva su namjenjena za po osam projekata iz Programa tekući transferi-grant za 2011. godinu, u iznosu preko 3 miliona KM. Subvencionisat će se kamate na preduzetničke kredite kod komercijalnih banaka koji se realizuju iz programa Vlade Federacije BiH (finansiranje putem Fondacije OdRaz u okviru projekta EAF koji je kreiran u saradnji s Vijećem ministara, entitetskim vladama i Svjetskom bankom).²⁸

Od 2011. godine kreditima koji se plasiraju putem komercijalnih banaka u 2011. godini subvencira se kamata do 3% za tekuću godinu. To je precizno definisano posebnim sporazumom između Federalnog ministarstva razvoja, preduzetništva i obrta i Fondacije OdRaz.

Završetak i finalizacija u sprovođenju projekta uvođenja informacionog sistema malog i srednjeg preduzetništva je u toku. Njegova suština i glavni cilj jeste da se uvede informacioni sistem koji će Vladi Federacije BiH omogućiti potpunu integraciju svih podataka ključnih za monitoring nad MSP sektorom.

Ono što bi trebalo da omogući preuzimanje podataka u realnom vremenu, kompletnu evidenciju i brzu obradu podataka, te prosljeđivanje informacija do mjesta za analiziranje i donošenje upravljačkih odluka jeste uspostava informacionog sistem registra malih i srednjih preduzeća.

²⁸Izvor: www.parlament.ba/sadrzaj/ostali_akti/izvjeshaji/default.aspx?id=35134&langTag=bs-BASpril
(28.06.2015 13.30h)

Što se tiče Republike Srpske institucionalna podrška razvoju sektora malih i srednjih preduzeća bazira se na Zakonu o podsticanju razvoja MPS, gdje su definisani nosioci sprovođenja ovog zakona i Strategije razvoja MPS.

Na nivou RS najvažnji su Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva, te Republička agencija za razvoj MPS. U septembru 2011., Skupština RS usvojila je novu Strategiju razvoja MPS za period 2011. – 2013. godine.

Ciljevi strategije razvoja malih i srednjih preduzeća i poduzetništva u RS-u od 2011. do 2013. godine su unapređenje konkurentnosti, inovativnosti i povezanosti malih i srednjih preduzeća u funkcionalnu razvojnu infrastrukturu, te stvaranje podsticajnog poslovnog okruženja.²⁹

Investiciono razvojna banka Republike Srpske pruža finansijsku i savjetodavnu pomoć malim i srednjim preduzećima posredstvom kreditnih linija, te na taj način ima veliku ulogu u podsticanju poduzetništva.

Investiciono razvojna banka Republike Srpske definisala je sedam kreditnih linija i jednu liniju zajmova preko kojih plasira sredstva iz Razvojnog programa RS.

6.5. Razvojni projekti finansirani od međunarodnih organizacija

Projekt pod nazivom Podrška EU izgradnji institucionalnih kapaciteta za regionalni i lokalni ekonomski razvoj i razvoj malih i srednjih preduzeća u BiH“ (EURELSMED), finansiran od strane Evropske unije u saradnji s pet regionalnih razvojnih agencija u BiH i Republičkom agencijom za razvoj malih i srednjih preduzeća RS, pokrenuo je sistem

²⁹ Izvor: Strategija razvoja MSP i poduzetništva u RS-u, 2011. – 2013. godina.

vaučera za usluge poslovne podrške malim i srednjim preduzećima.³⁰

Projekt EURELSMED je osigurao sredstva u vidu vaučera u iznosu od 120.000 eura. Ovaj program, koji pokriva cijelu državu, predviđa subvencioniranje troškova usluga poslovne podrške za mala i srednja preduzeća, omogućavanje lakog pristupa konsultantima, kao i uslugama, i pružanja obuke kako bi mala i srednja preduzeća mogla povećati konkurentnost te se uspješno razvijati i rasti.

Sistem vaučera za mala i srednja preduzeća u BiH provodit će regionalne razvojne agencije (RDA NW, REZ, REDAH, SERDA i NERDA) i Republička agencija za razvoj malih i srednjih preduzeća Republike Srpske, a predviđeno je da traje od 06. 2011. do 05. 2012. godine.³¹

6.6. Poslovni Inkubatori, poslovne zone i klasteri

Uloga poslovnih inkubatora je osnivanje, razvoj, podsticanje i pomoć novim preduzećima u prvim etapama razvoja. Oni su u suštini definisani kao fabrika novih preduzeća.

U Bosni i Hercegovini, a i u svijetu poslovne zone, inkubatori i tehnološki parkovi, kao pomoćna preduzetnička infrastruktura predstavljaju značajan instrument podsticanja razvoja poduzetništva, ali i opšteg ekonomskog rasta za pojedine regije.

U Federaciji Bosne i Hercegovine postoji osam inkubatora, u kojima je 118 preduzeća s više od 770 zaposlenih, a u rekonstrukciju postojećih inkubatora u BiH uloženo je 9 miliona KM.

³⁰Izvor: www.parlament.ba/sadrzaj/ostali_akti/izvjestaji/default.aspx?id=35134&langTag=bs-BASpril (28.06.2015 13.30h)

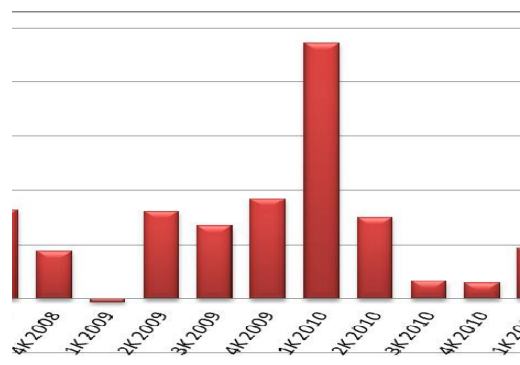
³¹Izvor: www.nbia.org (28.06.2015 14.30h)

Klasteri se najčešće definišu kao geografska koncentracija povezanih kompanija, specijalizovanih dobavljača, usluga održavanja i institucija (kao što su univerziteti, instituti, razvojne agencije, komore).

Osnovna uloga klastera je da preduzeća i organizacije međusobnim umrežavanjem i kontaktima poboljšavaju svoj nastup na tržištima i podižu konkurentnost, smanjuju se troškovi transporta i drugi vezani troškovi zbog blizine dobavljača, izlazak na nova tržišta je olakšan i olashana je veza preduzeća i naučno istraživačkih institucija.³²

7. ULAGANJA U BOSNU I HERCEGOVINU I ROBNA RAZMJENA SA INOSTRANSTVOM

Grafik br.7.2 Stanje FDI po kvartalima u BiH (u 000 KM)

32 Izvor: www.nbia.org (04.06. 2015 18h)

Izvor: www.parlament.ba/sadrzaj/ostali_akti/izvjestaji/default.aspx?id=35134&langTag=bs
BASpril (28.06.2015 13.30h)

Ukoliko uporedimo period između 2010.godine i 2011.godine vidimo da strana direktna ulaganja u Bosni i Hercegovini u 2011. bilježe pad u odnosu na vrijednosti u istom periodu 2010. godine.

Prema podacima Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa u BiH strana ulaganja u 2011. godini znosila su 391,986 miliona KM (prema CBBiH 612,1 miliona KM), što predstavlja smanjenje u odnosu na ulaganja u istom periodu 2010. godine za 42,5 %. Treba uzeti u obzir da je ovaj iznos ulaganja takođe i manji za 57 % od prosjeka ulaganja u zadnjih pet godina 912,7 miliona.³³

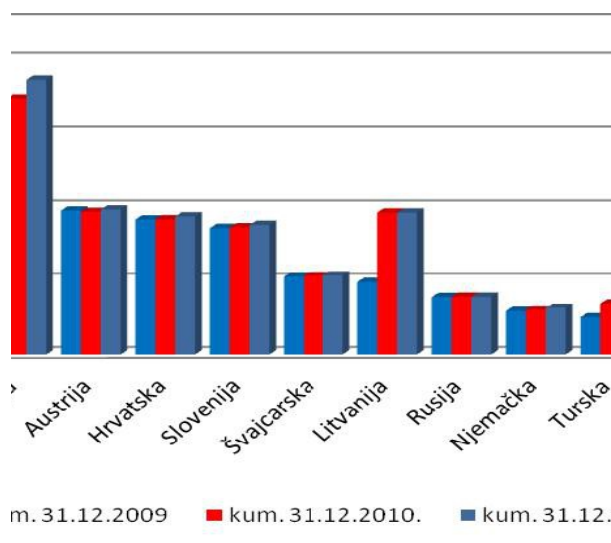
U Federaciji BiH je uloženo 184,41 miliona KM, a u Republici Srpskoj 207,31 miliona KM, te u Brčko Distriktu 0,18 miliona KM.

Najveća ulaganja se odnose na društva Delta Maxi 36,1 miliona KM (povećanje kapitala, trgovački lanac, Srbija), Hypo Alpe Adria Bank ad Banja Luka 48,75 miliona KM (povećanje kapitala, Austrija), Jajce Alloy Wheels Jajce 35,4 miliona KM (metalni proizvodi, Luksemburg), Restruct Sarajevo (trgovina motornim gorivima, Rusija). U isto vrijeme, najveća smanjenja kapitala odnose se na OMV BiH doo 38,7 miliona KM (Austrija), M-BL Društvo za trgovinu na veliko i malo d.d. Banja Luka 27,7 miliona KM (Slovenija), Organika BH d.o.o. 16 miliona KM (Poljska), Opeka d.d. Sarajevo 13,95 miliona KM (Hrvatska).³⁴

³³Izvor: www.parlament.ba/sadrzaj/ostali_akti/izvjestaji/default.aspx?id=35134&langTag=bs-BASpril (28.06.2015 13.30h)

³⁴Izvor: www.parlament.ba/sadrzaj/ostali_akti/izvjestaji/default.aspx?id=35134&langTag=bs-BASpril (28.06.2015 13.30h)

Grafik br.7.3 Najznačajnija ulaganja u BiH po zemljama do 31.12.2011

Izvor: www.parlament.ba/sadrzaj/ostali_akti/izvjestaji/default.aspx?id=35134&langTag=bs
BASpril (28.06.2015 13.30h)

Najznačajnija ulaganja po zemljama u 2011. godini kao što je prikazano na dijagramu su sledeća:

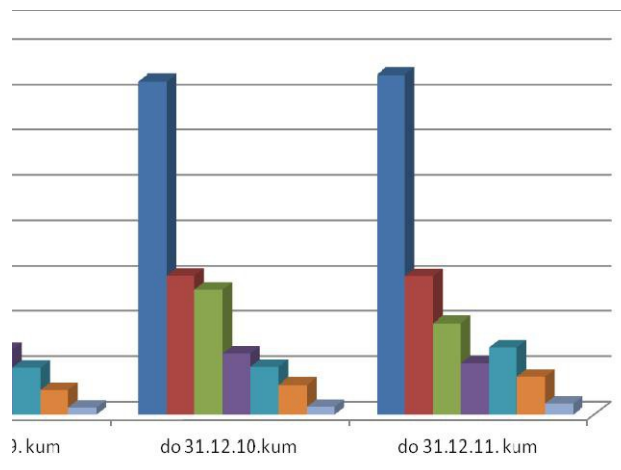
- Srbija 124,2 miliona KM (31,69%),
- Luksemburg 71,63 miliona KM (18,28%),
- Holandija 31,63 miliona KM (8,1%),
- Saudijska Arabija 26,43 miliona KM (6,75%),
- Turska 24,59 miliona KM (6,27%),
- Hrvatska 18,47 miliona KM (4,7%),
- Austrija 16,1 miliona KM (4,1%),
- Slovenija 15,59 miliona KM (3,98%),
- Katar 14,67 miliona KM (3,74%),
- Njemačka 12,89 miliona KM (3,29%),
- Kajmanska ostrva 12,9 miliona KM (2,5%).³⁵

Ukupnih ulaganja u BiH u 2011. godini bilo je 94,2%. Registrovani ukupni strani kapital pretežno se odnosi na ulaganja u oblast proizvodnje sa 39,9%,

³⁵Izvor: Agencija za statistiku BiH

te oblast bankarstva i finansija sa 15,5% %, dok je oblast usluga zahvatala 23,9%.

Grafik br.7.4 Registrovane FDI u BiH po djelatnostima u (000.000) KM

Izvor: www.parlament.ba/sadrzaj/ostali_akti/izvjestaji/default.aspx?id=35134&langTag=bs

BASpril (28.06.2015 13.30h)

Ono što je u velikoj mjeri uticalo na oscilacije i slab oporavak u ulaganjima u BiH tokom 2011. godine jesu nesiguran oporavak privrede, visoki budžetski deficit i kriza eura uz smanjenje i kreditnog rejtinga većeg broja zemalja. Treba napomenuti da je bio prisutan pad ulaganja u drugom kvartalu pa onda rast u zadnja dva. Internacionalna kreditna agencija Moody Investor Service je 16.05.2011. smanjila kreditni rejting BiH sa stabilan na negativan. To je jedan od događaja koji su imali, a koji će i u budućnosti imati uticaja na priliv SDU. Takođe je sa radom otpočeo i sistem jedinstvenog evidentiranja i izvještavanja o registracijama SDU u Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa. Ovim će ukupan iznos evidentiranih uloženi sredstava biti veći i tačnije registrovan. Važno napomenuti i to da je ovaj

projekat unaprijedio sistem registracije svih stranih investitora i njihovih ulaganja u BiH.

Što se tiče procesa privatizacije državnog udjela u vlasništvu nekih strateških preduzeća u 2011. godini on nije bio počeo sa radom, a stim u vezi privatizacija najprofitabilnijih firmi iz oblasti telekomunikacije i energetike je odložena do daljnjeg. Takođe je evidentno i kašnjenje velikih investicionih ulaganja u oblasti energetike po principu zajedničkih ulaganja sa stranim partnerima. U ovim projektima učešće stranih partnera u narednom periodu bi znatno povećala direktna strana ulaganja u Bosni i Hercegovini, i postala pored velikih infrastrukturnih radova jedan od glavnih pokretača budućeg ekonomskog razvoja zemlje.

Povećanja stranih direktnih investicija u svijetu, a posebno prema zemljama u razvoju i tranziciji (gdje su po prvi puta premašile ulaganja u razvijene zemlje), te umjereni izlazak iz krize najrazvijenijih zemalja svijeta (SAD) daje realnu osnovu za očekivanje povećanja ulaganja SDU ulaganja prema Bosni i Hercegovini u narednom periodu.³⁶

Što se tiče izvoza iz Bosne i Hercegovine treba napomenuti da je 2011. godine ova zemlja najviše izvozila na tržišta Njemačke, Hrvatske, Srbije, Italije i Slovenije. Takođe bitno je i naglasiti da su nabrojane zemlje, koje su najviše uvezile iz BiH, istovremeno među najvećim izvoznicima u našu zemlju, ali sa svim tim zemljama BiH ostvaruje trgovinski deficit. Sa ovim zemljama trgovinski deficit bio je veći za 31,5%, tokom 2011. godine. 7,5 milijardi KM je bila vrijednost ukupnog uvoza iz ovih pet zemalja ili 50% vrijednosti cjelokupnog uvoza u BiH, dok istovremeno ostali uvoz u BiH dolazi iz ostalih zemalja. Što se tiče izvoza unutar Bosne i Hercegovine najviše preovladavaju metali i njihovi proizvodi, proizvodi niske stope obrade, rezervni dijelovi za auto industriju, gdje naša zemlja

ima razvijen klaster, kao i električna energija, tj. proizvodi niskog stepena obrade.

Bosna i Hercegovina je na tržište Njemačke tokom 2011. godine izvezla robe u vrijednosti od 1,2 milijarde KM, što je rezultiralo povećanjem izvoza od 12%, a najviše su se izvozili razni gotovi proizvodi, među kojima je namještaj, u iznosu od 637 miliona KM. Njemačka je u BiH izvezla 1,6 milijardi KM robe i proizvoda, a preovladavaju mašine i transportna sredstva, u vrijednosti od 703 miliona KM. BiH je na tržište Hrvatske tokom 2011. godine također izvezla oko 1,2 milijarde KM robe i proizvoda, što je u odnosu na prošlu godinu rezultiralo rastom izvoza od 12,5%. U Hrvatsku su se najviše izvozili proizvodi razvrstani prema materijalu u iznosu od 503 miliona KM, električna energija koja spada u kategoriju "Mineralnih goriva i maziva i srodnih proizvoda", kojih je izvezeno u vrijednosti od 236 miliona KM. Hrvatska je na tržište BiH izvezla robe u vrijednosti 2,2 milijarde KM, od čega najviše mineralnih goriva, i to u vrijednosti od 843 miliona KM, i hrane u vrijednosti od 433 miliona KM.³⁷

Trgovinski deficit u vrijednosti od 1 milijarde KM tokom 2011. godine ostvaren je u robnoj razmjeni sa Hrvatskom.

Ukoliko uporedimo sa 2010. godinom vidimo da je u Srbiju je izvezeno robe u vrijednosti od 1 milijarde KM, što se u odnosu na 2010. godinu povećalo za 12%. Ono što se najviše izvezilo jesu mineralna goriva i maziva i srodni proizvodi i to u vrijednosti od 483 miliona KM, gdje spadaju električna energija i nafta.

Uvoz od 1,4 milijarde KM, gdje dominiraju prehrambeni proizvodi u vrijednosti od 425 miliona KM i proizvodi razvrstani prema materijalu u

³⁷Izvor: www.parlament.ba/sadrzaj/ostali_akti/izvjes-taji/default.aspx?id=35134&langTag=bs-BASpril
(28.06.2015 13.30h)

vrijednosti od 300 miliona KM ostvarila je BiH iz Srbije. Treba napomenuti da uvoz iz Srbije u 2011. godini u odnosu na prošlu godinu bilježi blagi rast od 2,5%.

Izvoz u Italiju imao je vrijednost od 963 miliona KM. Najviše je izvezeno namještaja i to u vrijednosti od 334 miliona KM. Italija je u BiH izvezla 1,3 milijarde KM proizvoda, najviše proizvoda razvrstanih prema materijalu, i to u vrijednosti od 539 miliona KM.³⁸

Što se tiče tržišta Slovenije tu dominiraju mašine i transportna sredstva s ostvarenim izvozom od 288 miliona KM. Treba napomenuti da je BiH na tržište Slovenije izvezla 706 miliona KM proizvoda. A ono što se najviše uvozilo u Bosnu i Hercegovinu iz Slovenije su proizvodi razvrstani prema materijalu i hemijski proizvodi u vrijednosti od 400 miliona KM. Što se tiče ukupnog uvoza iz Slovenije u poređenju između 2010. godine i 2011. godine u 2011.godini imao je vrijednost od 828 miliona KM i u odnosu na prošlu godinu veći je za 2,4%. Sa Rusijom takođe ostavruje uvoz što je važno napomenuti. U 2011.godini naša zemljaje ostvarila uvoz sa Rusijom u vrijednosti od 1,6 milijardi KM, od čega uvoz nafte i naftnih derivata čini 1,5 milijardi KM, odnosno, skoro cjelokupan uvoz iz Rusije. Ali je takođe važno napomenuti da Bosna i Hercegovina ne ostvaruje značajan izvoz na tržište Rusije. Kad sve saberom možemo zaključiti da BiH što se tiče ukupne robne razmjene BiH sa regionalnim grupacijama u 2011. godini, najveći obim trgovine ostvarila sa zemljama članicama EU, i to u iznosu od 49% od ukupnog obima vanjske trgovine.

Uvoz iz zemlja EU u 2011. godini porastao je za 12,7% u odnosu na prošlu godinu i iznosi 7 milijardi KM. Od ukupno ostvarenog uvoza tokom 2011. godine na uvoz iz zemalja članica EU otpada 45,3%.

38 Izvor: Agencija za statistiku BiH

Izvoz iz BiH u zemlje EU porastao je za čak 18,5%. Učešće bh. izvoza na tržište EU iznosi 55,7% od ukupno ostvarenog izvoza u 2011. godini. Posmatrajući nominalnu vrijednost izvoza, BiH je na tržište EU izvezla 4,5 milijardi KM robe i proizvoda.³⁹

Zbog oporavka zapadnoevropskih tržišta od ekonomske krize kojom su bili zahvaćeni prethodnih godina vidimo da je BiH tokom 2011. godine bilježila višu stopu rasta izvoza na tržište EU.

Zbog smanjenja carina do 2013. godine i njihovog ukidanja do kraja 2013. godine očekivao se u narednim godinama sve veći obim trgovine sa zemljama članicama EU.

Tokom 2011. godine BiH je u trgovanju sa zemljama članicama EU ostvarila trgovinski deficit u iznosu od 2,4 milijarde KM i u odnosu na prošlu godinu deficit je blago rastao za 3,3%. BiH je sa Turskom i članicama CEFTA-e ostvarila obim trgovine koji obuhvata 28,8% u ukupnom obimu spoljne trgovine, a iskazan vrijednosno iznosi 6,8 milijardi KM. Tokom 2011. godine takođe je došlo do povećanja uvoza iz asocijacije Turska i članice CEFTA za 6,9% u odnosu na prošlu godinu. Nominalna vrijednost uvoza iznosila je 4,2 milijarde KM i ostvareno je učešće uvoza od 27,6%. Izvoz iz BiH u 2011. godini imao je veći rast od uvoza i povećao se za 18,3% u odnosu na 2010. godinu.⁴⁰

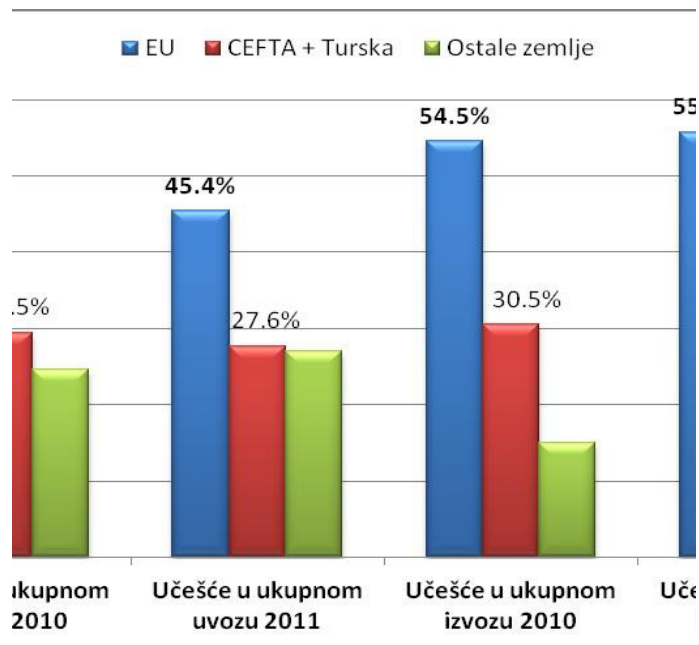
Učešće izvoza na ova tržišta iznosi 31,1% od ukupno ostvarenog izvoza tokom 2011. godine. BiH je u trgovanju sa Turskom i članicama CEFTA-e ostvarila deficit u visini od 1,7 milijardi KM, što čini 23,7% ukupnog deficita ostvarenog u 2011. godini.

³⁹Izvor: www.parlament.ba/sadrzaj/ostali_akti/izvjes-taji/default.aspx?id=35134&langTag=bs-BASpril
(28.06.2015 13.30h)

⁴⁰Izvor: www.parlament.ba/sadrzaj/ostali_akti/izvjes-taji/default.aspx?id=35134&langTag=bs-BASpril
(28.06.2015 13.30h)

Deficit sa Turskom i članicama CEFTA-e u 2011. godini smanjen je za 6,5% u odnosu na prošlu godinu.⁴¹

Grafik br.7.5 Učešće u ukupnom uvozu i izvozu po grupacijama zemalja za 2010
2011

Izvor: www.parlament.ba/sadrzaj/ostali_akti/izvjestaji/default.aspx?id=35134&langTag=bs

BASpril

8. ZAKLJUČAK

U ovom diplomskom radu vidjeli smo kako poslovno okruženje utiče na ekonomiju BiH. Vidjeli

⁴¹Izvor: www.parlament.ba/sadrzaj/ostali_akti/izvjestaji/default.aspx?id=35134&langTag=bs
(28.06.2015 13.30h)

smo da je rat ostavio posljedice i na stanovništvo u BiH, te da je BDP je pao sa 8,2 milijardi američkih dolara (USD) u 1992. godini na procijenjenih 2,2 milijarde 1996. godine. Takođe je procijenjeno da je bilo uništeno 70% predratnih industrijskih kapaciteta i infrastrukture. BiH se 2009. godine nalazila na 109 mjestu od 134 posmatrane države na listi konkurentnosti privrede, na listi ekonomskih sloboda poslovanja je bila na 134 mjestu, a na regionalnoj evropskoj listi od 43 posmatrane zemlje bila je na 40-om mjestu.

Takođe treba napomenuti da je čitav region u veoma teškoj situaciji i da je ekonomija veoma ugrožena, a razlog tome je i unutrašnja složenost političke strukture zemlje i loša investiciona klima koje su glavne prepreke ulaganjima. BiH čak i nako krize nije zabilježila neki veći ekonomski rast. 2011. godine BiH je ostvarila realni rast od svega 1,9% , što je tek mali napredak u odnosu na skromnih 1% iz 2010., što je daleko ispod pretkriznih stopa od iznad 5%, neophodnih da bi se dostigao životni standard ne samo razvijenih nego i većine tranzicijskih, te zemalja iz neposrednog okruženja. U ovom diplomskom radu vidjeli smo negativne posledice rata na ekonomiju BiH, kao i blagi rast ekonomije poslje rata, ali u malim mjerama. Takođe smo vidjeli koji su glavni prioriteti za unapređenje poslovnog okruženja Bosne i Hercegovine.

U Bosni i Hercegovini vlada politička nesigurnost i kompleksno uređenje, nepredvidivost kretanja poreza, neefikasne administracije, netransparentnosti u primjeni propisa, opadajuća kupovnoj moći građana, te negativno demografsko kretanje. Ovo su samo neki od razloga zašto investitori ne žele ulagati u BiH. Ovaj trend smanjenja stranih ulaganja u Bosnu i Hercegovinu zastupljen je godinama i rezultat je polovnog okruženja.

Takođe je prikazan i izvještaj o poslovnom okruženju i konkurentnosti BiH u svijetu. Za BiH možemo slobodno reći da zaostaje za drugim zemljama u regionu ako uporedimo kvalitet poslovnog okruženja Bosna i Hercegovina i dalje za zaposlene radnike (jedinstveni sistem registracije, kontrole i naplate doprinosa). Jedino je napredak ostvaren što se tiče oblasti registracije vlasništva, odnosno zemljišta, te pojednostavljenije procedura prilikom prijavljivanja i plaćanja. Takođe su prikazana i ulaganja u Bosnu i Hercegovinu, kao i njena robna razmjena sa inostranstvom, kao i struktura uvoza i izvoza posmatrana po zemljama porijekla uvozne robe i destinacijama izvoza. Vidjeli smo da je ukupnih ulaganja u BiH u 2011. godini bilo je 94,2%. Registrovani ukupni strani kapital pretežno se odnosi na ulaganja u oblast proizvodnje sa 39,9%, te oblast bankarstva i finansija sa 15,5% %, dok je oblast usluga zahvatala 23,9%.

9. LITERATURA

- Džombić Ilija, 2010., Ekonomski odnosi BiH sa inostranstvom, Banja Luka
- Grupa autora. 1999. Službeni glasnik, Zakon o spoljnotrgovinskoj politici Bosne Hercegovine, br. 17. Sarajevo: Parlamentarna skupština BiH
- Tomaš R. 2009., Svjetska ekonomska kriza kao faktor produbljavanja opšte krize u Bosni i Hercegovini, Forum Bosna br. 47/09
- Tomaš R. 2010., CRISIS AND GRAY ECONOMY IN BOSNIA AND HERZEGOVINA, Friedrich-Ebert-Stiftung BiH, Sarajevo
- Regional overview, Country Forecast, 2003., Economies in Transition
- Grupa autora, 2003., Izvještaj Komisije Vijeću o spremnosti BiH za otpočinjanje pregovora sa EU o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju” (Studija izvodljivosti), Brisel

Evropska komisija, septembar 2003., Strategija
jedinstvenog ekonomskog prostora u BiH,
www.poslovní-
savjetnik.com/sites/default/files/dir_tajnica/13-
02-2013.pdf (26.06.2015. 13h)

www.pks.rs/PoslovnoOkruzenje.aspx (27.06.2015
14h)

www.bs.wikipedia.org/wiki/Rat_u_Bosni_i_Herceg
ovini#Ekonomskeposljedice (27.06.2015
15.30h)

www.EKONOMIJA/GlobalnaEkonomskaKrizabiH.
html (28.06.2015 9.15h)

www.library.fes.de/pdf-
files/bueros/sarajevo/09248.pdf (28.06.2015
11h)

www.parlament.ba/sadrzaj/ostali_akti/izvjestaji/defa
ult.aspx?id=35134&langTag=bs-BA&pril=b
(28.06.2015 13.30h)

www.tuzla.danas.info/2015/02/05/nepovoljno-
poslovno-okruzenje-u-bih-potrebne-reforme-u-
svim-segmentima/ (28.06.2015. 17h)

www.III.1._Unapre
%C4%91enje_poslovnog_okruzenja_za_doma
%C4%87a_i_strana_ulaganja_i_podr.pdf
(30.06.2015 9h)

www.Unapredjenje_poslovnog_okruzenja_za_domać
a_i_strana_ulaganja_i_podrška_poduzetništvu.p
df (03.07.2015 10h)

www.ebrd.com/downloads/country/strategy/bosnia-
herzegovina-draft-local.pdf (03.07.2015 18h)

www.parlament.ba/sadrzaj/ostali_akti/izvjestaji/defa
ult.aspx?id=35134&langTag=bs-BA&pril=b
(05.07.2015 13h)

www.parlament.ba/sadrzaj/ostali_akti/izvjestaji/defa
ult.aspx?id=35134&langTag=bs-BA&pril=b
(06.07.2015 15.30h)

www.nbia.org (10.07.2015 9h)